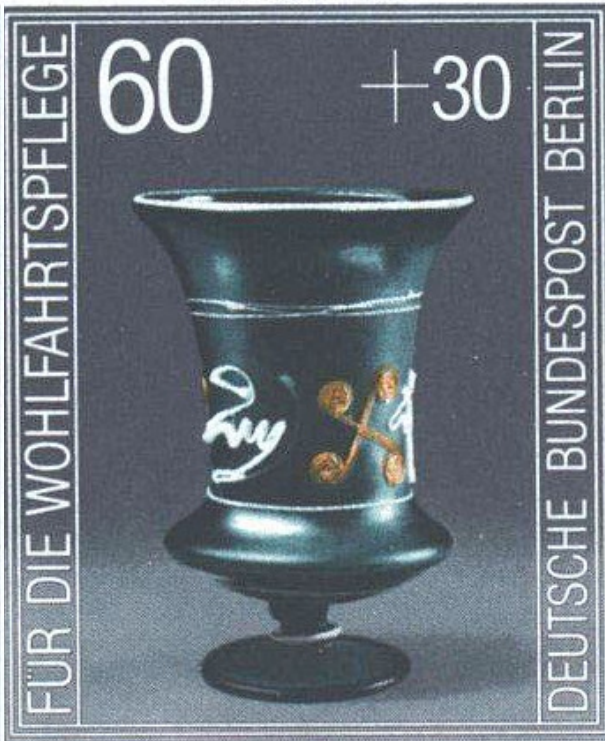
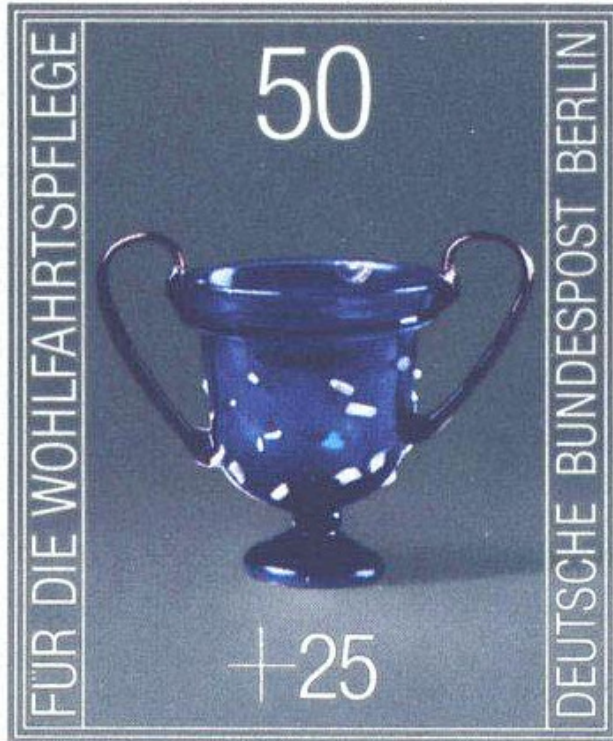

GLASHISTORISCH TIJDSCHRIFT

KANTHAROS 1. JAHRH. N. CHR.

BECHER UM 200 N. CHR.

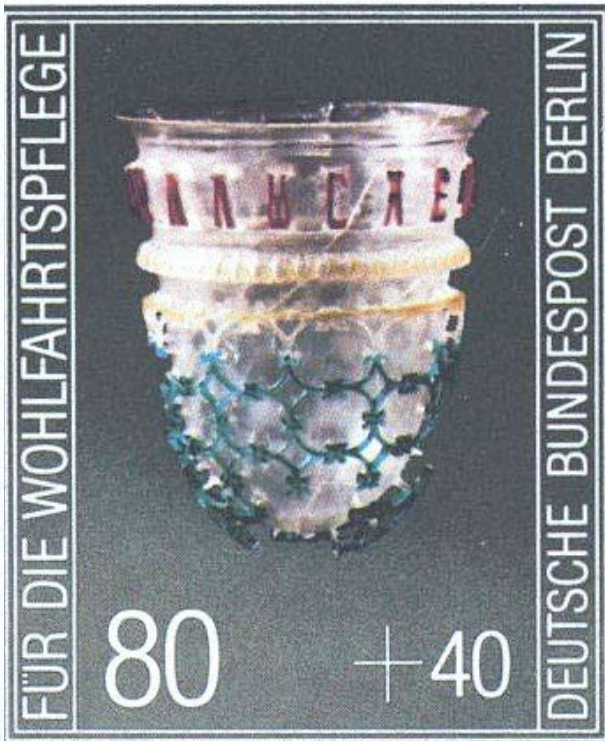
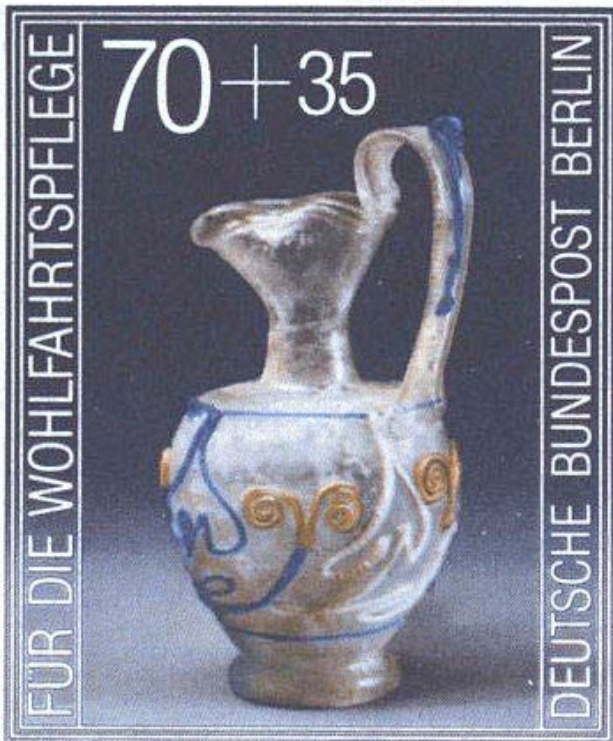
37^E JAARGANG
NUMMER143

DE OUDE FLESC ☐

4^E KWARTAAL 2015
ISSN 1383-3049

HRH. N. CHR.

DIATRETBECHE

1986

1986

LOSSE NUMMERS € 10,-

pont
EUROPE

Passionate about Packaging

European supplier of glass and plastic packaging

Containers and bottles for
pharmaceutical products,
food supplements and
sports nutrition

Sales offices and warehouses
in the Netherlands, Germany,
France, Great-Britain
and Poland.

www.pont europe.com
info@pont europe.com

Bezoek het **Nationaal Jenevermuseum**,
een levende **19de-eeuwse stokerij** in
hartje Hasselt.

 **NATIONAAL
JENEVERMUSEUM
HASSELT** WWW.JENEVERMUSEUM.BE

Nationaal Jenevermuseum | Witte Nonnenstraat 19 | 3500 Hasselt

LIDUINA 21.11.2015
t/m 20.3.2016

VAN SCHAATSTER TOT STADSHEILIGE
NATIONAAL JENEVERMUSEUM SCHIEDAM

LANGE HAVEN 74-76
WWW.JENEVERMUSEUM.NL

EEN GEZAMENLIJKE TENTOONSTELLING VAN

 SCHIEDAM
GEMEENTESCHIEDMUSEUM **JENEVER**
MUSEUM

 **dijkstra
verenigde**

We pack the world

www.dijkstra.net

Address: Pascallaan 9, 8218 NJ Lelystad • P.O. Box: 2151, 8203 AD Lelystad, The Netherlands
Telephone number: (+31) (0) 320 - 266 181 • Fax: (+31) (0) 320 - 257 140 • E-mail: glas-sluitingen@dijkstra.net

Inhoud.

4. Pondspotten / Pont's Potten

Johan Soetens

8. Spelenderwijs

Johan Soetens

Ton Vermeulen

12. Er is post voor U

Johan Soetens

31. A Glassy Christmas

Susan Witte

34. Een lid stelt zich voor:

Anne Burghout

Coos van Deursen

36. Liduina van Schiedam

Julia van Weijen

38. De Blauwe Draad

René van Beek

40. Mededelingen en Nieuws

Van de Redactie.

'Hoor! De fles vertelt' schreven we in het vorige redactiecommentaar. Dit maal zijn het een paar oude jampotten die een verhaal te vertellen hebben.

Flessen kunnen niet alleen vertellen: ze kunnen ook voor de muzikale omlijsting zorgen. De wereld van de glazen fles blijft ons verrassen en verwonderen.

En... er is post. In deze tijd van het jaar krijgt U waarschijnlijk meer kaarten en brieven dan in de hele rest van het jaar. Daar hangt wel een prijskaartje aan. De verzendkosten van dit blad zijn de afgelopen twee jaar fors gestegen. Verder is het artikel over glas op postzegels het resultaat van maandenlang speuren met verrassende resultaten.

Misschien heeft U de kerstspullen al weer opgeborgen, maar in het Leerdamse glasmuseum hangen ze nog tot 31 januari. We hebben verzamelaars van glazen kerstversieringen onder onze leden, maar die komen weinig aan het woord. Daarom ditmaal een kleurrijke afwisseling op het thema gebruiksglas.

Coos van Deursen is weer op bezoek geweest bij een van onze leden. Opnieuw blijkt hoe gevarieerd de belangstelling van onze verzamelvrienden is.

In het vorige nummer schreven we over de expositie van de collectie van Joke en Jan van Beek-de Bruijn. Laméris heeft daarover het boek, tevens catalogus *The Van Beek collection – Passion for Glass* het licht doen zien. Voor dit nummer bewerkte René van Beek zijn bijdrage aan deze publicatie over de collectie van zijn ouders: het begin, de doorzetting én de gekozen ontmanteling door middel van verkoop. De redactie vindt dat laatste belangrijk, omdat alle verzamelaars eens zullen moeten besluiten over de toekomst van hun collectie. Is er belangstelling binnen de familie om de collectie in z'n geheel of gedeeltelijk te bewaren? Is een museum bereid een schenking te aanvaarden en wat gebeurt er daarna mee: in de opstelling of naar het depot? Of gunnen we andere verzamelaars een kans en brengen we het glas weer in circulatie door het te verkopen? Zijn we de tijdelijke beheerder van onze collectie of streven we naar eeuwigheid? Allemaal vragen die we binnen en buiten onze vereniging beter vroeger dan (te) laat kunnen beantwoorden.

Redactie

Johan Soetens, jsoetens@hetnet.nl

Willem van Traa, wvantraa@xs4all.nl

Coos van Deursen,

coosvandeursen@planet.nl

Verzamelaarsvereniging

"De Oude Flesch"

Opgericht 6 juni 1979

Voorzitter;

Willem van Traa, wvantraa@xs4all.nl

Secretaris;

Joke Andringa, d.andringa@upcmail.nl

penningmeester, vice-voorzitter;

Klaas Prins, klaasprins43@gmail.com

website beheer en 2^e secretaris;

Arie Vijfvinkel, vijfvinkel@hotmail.com

Bibliothecaris;

Coos van Deursen, coosvandeursen@planet.nl

Beheerder bibliotheek;

Henk Hettinga, henk@jenevermuseum.nl

Lidmaatschap € 40.- per jaar.

Huisgenoten € 10.-

Giro 4142725 t.n.v. "De Oude Flesch",

IBAN: NL90INGB0004142725

BIC: INGBNL2A

Schansbosch 11, Linschoten

Voor alle verdere informatie

website: www.deoudeflesch.nl

Verzamelaarsvereniging DE OUDE FLESCHE stelt zich ten doel het bevorderen van interesse in, en het verbreden van kennis over gebruiksglas van de oudheid tot heden. Dit heeft betrekking op de productiemethoden, de industriële verwerking en aspecten rond het gebruik van glas. Zij bevordert en ondersteunt het verzamelen van en het onderzoek naar historisch verpakkingsglas, drinkglazen en branche gerelateerde artikelen in de meest brede zin van het woord en streeft naar een vriendschappelijke samenwerking tussen haar leden onder andere door de uitgave van een kwartaalblad, een driemaandelijkse bijeenkomst en een jaarlijkse veiling. Ook wil de vereniging samenwerken met gelijkgerichte organisaties waar ook ter wereld

Inleveren nieuwe kopij voor nummer 142

UITSLUITEND in Word document ZONDER OPMAAK

Over volle paginabreedte en foto's in JPG per separate e-mail

Voorpagina:

Vier postzegels, in 1986 uitgegeven door de Deutsche Bundespost met voorstellingen van antiek gebruiksglas.

PONDS POTTEN POND'S POTTEN PONT'S POTTEN

Bijna honderd jaar hebben ze onder de grond gelegen en nu staan ze plots op mijn bureau: een paar onaanzienlijke, slordig gemaakte jampotten, van ruwweg ergens tussen 1910 en 1930. Aan één er van zit een grote klont roest. Wat moet ik daar nu mee? De glashak in? Maar wacht even. Potten en flessen vertellen verhalen. Dus eerst luisteren naar het verhaal dat deze potten te vertellen hebben.

Al lang voordat Louis Pasteur in 1872 vaststelde dat voor bederf verantwoordelijke micro-organismen door verhitting gedood konden worden wisten huisvrouwen uit ervaring dat je door verhitting groenten kon conserveren. Het ontbrak alleen aan een manier om de potten goed te kunnen sluiten en in dat gemis voorzag de Amerikaan Johan Landris Mason in 1858 door zijn uitvinding om potten niet te sluiten met behulp van kurken, lak, roestige beugels of varkensblaas maar door een uitwendige schroefdraad met een deksel van zink met een rubberring en een binnenplaat van opaalkleurig glas om besmetting met zinkoxyde te voorkomen. In Nederland maakte de apotheker J. Taminiau in 1898 voor het eerst jam en in 1906 kwam de eerste jampot op de markt.

Vanaf 1907 werden pogingen gedaan om die te voorzien van een op de uitvinding van Mason gebaseerde schroefsluiting ter vervanging van het systeem van met een glazen schroefstop gesloten 'Boerenjongensflesschen' met inwendige schroefdraad. Deze werden door verschillende fabrieken gemaakt. Ook in oude catalogi uit 1926 van A.J. Bakker (Nieuw Buinen) komen die voor.

De kwaliteit van 'Leerdam', de door Cochius geleide witglasfabriek, was in die jaren bedroevend slecht. De schroefdraad van de op een pers gemaakte sluitingen correspondeerde dikwijls niet met de handmatig aangebrachte inwendige schroefdraad zodat regelmatig glassplinters in de pot werden aangetroffen.

In 1914 bracht de 'Eerste Nederlandsche Machine-Glashandel der firma Const. J.F. Pont' daarom de eerste boerenjongenspotten met uitwendige schroefdraad op de markt.

Constant J.F. Pont was op 1 maart 1888 als vertegenwoordiger in dienst getreden bij het gecombineerde verkoopkantoor van De N.V. Glasfabriek 'Leerdam' en Flessenfabriek Jeekel & Co. gevestigd in een pand aan de Amsterdamse Groenburgwal no.5. Na daar achttien jaar als vertegenwoordiger gewerkt te hebben nam hij in 1906 de verkoop van glas voor eigen rekening ter hand, huurde een pand aan de Amsterdamse Lijnbaansgracht en startte zijn eigen bedrijf. Vanaf dat moment concentreerde het bedrijf zich op de verkoop van wit glas en groeide gaandeweg uit tot de grootste binnenlandse klant van de door Cochius geleide witglasfabriek.

Zoals dat ook lang met wijnflessen het geval is geweest, bestonden rond 1900 veel jampotten met frauduleuze inhoud. Ze zijn te herkennen aan een overdreven taps profiel of extra glasgewicht. In 1910 introduceerde Pont daarom een 350 gram wegende pot met gegarandeerde inhoud van 450 gram (een Engels Pond), voorzien van het bodemmerk CP 540. Daarmee was het bedrijf zijn tijd ver vooruit en leverde tevens het bewijs van de integere reputatie die het in korte tijd had opgebouwd.

CP 540 stond voor gegarandeerde inhoud. Deze honderd jaar oude jampotten verdienen het dan ook behandeld te worden als iconen. Niet in de glasbak er mee dus. De glasfabriek 'Leerdam' v/h Jeekel, Mijnsen & Co. had vanaf de oprichting in 1878 als glashardingsbedrijf meer affiniteit met huishoudelijke gebruiksvoorwerpen dan met verpakkingen maar dat nam niet weg dat de productie en verkoop van industrieel glas van levensbelang was voor het bedrijf. Men leverde bijvoorbeeld zo'n veertig miljoen eenheden naar Engeland via de agent W.A. Bailey. In de verslagen van de gemiddeld elke twee maanden gehouden bestuursvergaderingen komen de tegenwoordig zozeer opgehemelde artistieke prestaties van de onderneming dan ook in het

geheel niet voor. In 1895 had de oer-conservatieve directeur Nieuwenhuizen, zijn jonge neef Cochius binnen het bedrijf gebracht, naar we mogen aannemen niet vanwege diens vooruitstrevende ideeën. In 1910 ontsloeg deze dan ook alle vakbondsleden, maar moest die na een dreigende staking weer aannemen. Pas onder invloed van mensen als Berlage en de Bazel veranderde zijn instelling maar toen was er ook geen houden meer aan: Vrijmetselarij, Theosofie, de Krisnamoerti beweging, de Rotary en het priesterschap van de Vrij-Katholieke kerk hielden hem meer bezig dan het bedrijf waar hij verantwoordelijk voor was.

Productie van verpakkingsglas vond lange tijd heel primitief plaats: volautomatische machines had de fabriek niet.

THE
HARTFORD-FAIRMONT
AUTOMATIC
GLASS FEEDER.

FOR
BULK
PRODUCTION
OF
GLASS
BOTTLES.

View of Feeder from Forming Machine Side showing delivery arrangement to three forming machines.

ONE FEEDER CAN SERVE 2, 3 or 4 FORMERS.

ONE FEEDER
SERVING

3 LYNCH "NOBOY" MACHINES
OR
3 O'NEILL "NOBOY" MACHINES

MAKES

40 16 oz. BOTTLES PER MINUTE.

2000 Gross MERCHANTABLE BOTTLES PER WEEK.

Dat verhinderde technisch directeur J.H.C.Bunge niet om in 1916 tijdens zijn verblijf in Amerika á raison van vijfhonderduizend gulden de rechten te kopen van de Amerikaanse Hartford Fairmont feeder met de gedachte dat Leerdam wel even met een dikke winst als leverancier aan Europese glasfabrieken zou kunnen optreden.

Technisch gezien getuigde dit van een vooruitziende blik. De Hartford feeder is, na vele wijzigingen en modernisering en wereldwijd nog altijd onontbeerlijk bij het produceren van verpakkingsglas, maar in 1916 kocht niemand een machinesysteem van een bedrijf dat er zelf niet mee werkte. Uiteindelijk ontfermde agent Bailey zich over de rechten, bouwde met deze installatie een moderne fabriek in Engeland (Rockware Glassworks in Greenford) en bood de heer Bunge een directeursfunctie aan zodat 'Leerdam' in één klap een technisch directeur verloor en er een modern uitgeruste concurrent in Engeland bij kreeg. Zulks was de kwaliteit van het management in die dagen en het is een wonder dat de heren Cochius en Pont het desondanks zo goed met elkaar konden vinden.

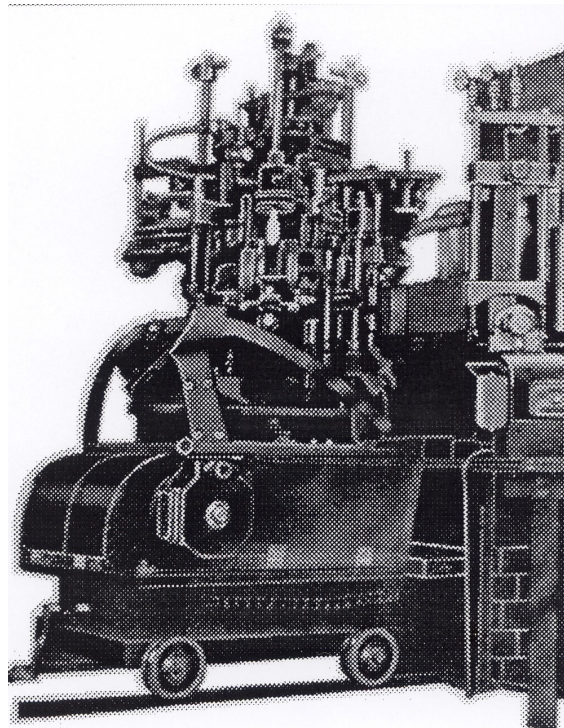
In 1928 was er nog steeds geen machine, het vakmanschap binnen het bedrijf was hoogst twijfelachtig maar desondanks werd het 50-jarige jubileum van de fabriek groots gevierd. Het feest kostte 18.000 gulden maar daar had je dan ook wat voor: paginagrote artikelen in 'Het Nieuws Van Den Dag' en 'De Maasbode' alsmede koninklijk bezoek. Helaas kopen kranten en koninginnen geen potten en flessen. Inmiddels hadden de mondgeblazen flessen die Leerdam maakte voor de Delftse Slaoliefabriek een inhoudstolerantie van maximaal 40 cc. tegen slechts 5 cc. bij het

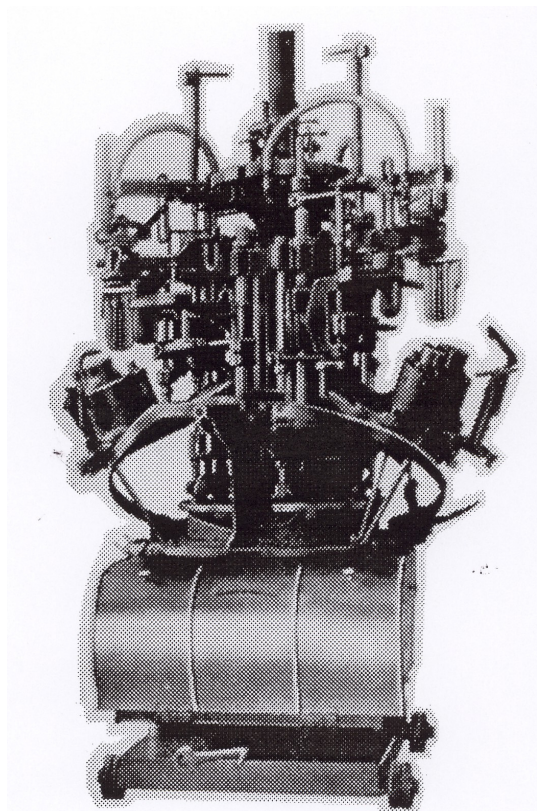
concurrerende machinale Owens fabrikaat van de fabriek in Schiedam. Dat wil zeggen dat bij gebruik van een vulapparaat met vaste volume dosering de ene fles niet vol leek terwijl bij de andere de olie er uit spoot. Dat was zelfs Cochius' geestverwant, directeur van Marken, te gek. Constant Pont, die exclusief de levering van het Leerdamse witglas binnen Nederland verzorgde verloor zoveel omzet dat hij besloot dan

zelf maar een machine aan te schaffen. Dat werd de kleine Monish vol-automaat, de eerste machine van dit soort dat in Engeland werd ontwikkeld, genoemd naar glasfabrikant Moncrieff en de ontwerper van de machine, de Amerikaanse ingenieur

Macnish. Monishmachines werkten volgens het door Michael Owens uitgevonden systeem waarbij de voorvorm zich in een glasbad vulde door middel van vacuum en waarbij het glas aan de onderzijde werd 'afgekap't' waardoor een kenmerkende beschadiging optrad, de 'Abschnitt'. En kijk eens: twee van de potten op mijn bureau zijn duidelijk volgens dit systeem gemaakt. Wat een paar simpele potten al niet vertellen kunnen!

“MONISH” MAJOR MACHINE.

De eerste Monish machine werd in 1932 afgeleverd. Bedrijfsleider A.F. Peeters schrijft op 12 januari van dat jaar dat de monteur uit Greenford de komende maandag komt installeren. Jammer dat de voor het automatische bedrijf verantwoordelijke man er even niet bij zal zijn. Hoe typisch! Je zou zeggen: sleur hem met de haren er bij of stel de installatie uit! De prestaties van de Monish machine, die per etmaal 3000 literflessen of 6000 halve liters zou moeten maken, stelden overigens teleur. Op 3 november 1932 rapporteerde H. Hamming, de toekomstige opvolger van Cochius, na een rondreis langs glasfabrieken in Engeland en Frankrijk dat hij overal dezelfde problemen had aangetroffen. De machine was te zwak geconstrueerd met hoge slijtage aan kogellagers en andere delen en de productie werd gekenmerkt door hoge uitval, scheve bodems, scheve halzen, slechte glasverdeling enz.

November 1929 overleed C.J.F. Pont. Hij werd opgevolgd door zijn zoon L.F. Pont.

Met de nieuwe directie, aangevuld met J.J. Bik (door Cochius ‘dat brutale jongmens’ genoemd) werd de verhouding met Cochius aanmerkelijk koeler. Jaques Bik (ik vond hem ook altijd een moeilijk mens) vermeldt in zijn memoires hoe de correspondentie met Leerdam op felle toon gevoerd werd, de sporadische besprekingen met Cochius vaak met ruzie eindigden en zelden gingen over datgene waarvoor men gekomen was omdat er bij de Leerdamse directie meer belangstelling was voor theosofie en de Krisjnamoerti beweging dan voor het bedrijf.

Sterk teruglopende export, felle prijsconcurrentie en een slechte bedrijfsvoering hadden in combinatie met een schreeuwend

tekort aan liquide middelen de glasfabriek inmiddels tot aan de rand van de afgrond gebracht.

In april 1932 was er geen geld meer om de lonen te betalen. Daarmee startte een van de wonderlijkste reeks voorvallen uit de geschiedenis van de glasgroothandel.

Om het uitbetalen van loon mogelijk te maken betaalde Pont op 25 april Hfl. 20.000,- aan de fabriek als vooruitbetaling van goederen die pas in mei zouden worden geleverd. Dat werd in 1933 gevolgd door een geldlening van Hfl. 19.000,- teneinde de fabriek in staat te stellen een tweede vol-automatische flessenmachine aan te schaffen.

Onder druk van de Vereenigde Glasfabrieken zegde in oktober 1933 de bankier van Leerdam, van Ranzow’s Bank in Arnhem, het crediet op. Daarop cedeerde Leerdam al haar vorderingen op debiteuren aan Pont die 90% van het openstaande bedrag overmaakte. Om de schuld aan van Ranzow af te betalen werd tevens een assignatie verstrekt van Hfl. 50.000,- Op 17 oktober 1933 tekende Cochius voor het laatst een voor Pont bestemde kwitantie af. Kort daarna moest hij vertrekken als directeur.

L.F. Pont was inmiddels gevraagd toe te treden als commissaris. Hij is dat gebleven tot aan de overname van Leerdam door de Vereenigde Glasfabrieken in 1938 en gedurende die jaren moest zijn bedrijf en de familieleden (de dames D.J. Pont-van Krieken en A.M.C. Pont-Hulsteede) nog regelmatig bijspringen met forse leningen en deponering van aandelen als zekerheidsstelling. Dank zij dat laatste kon in 1935 opnieuw een lening van Hfl. 48.000,- worden verstrekt. Zonder al deze hulp zou de fabriek al lang het loodje hebben gelegd. Ik kan me niet herinneren ooit elders van een dergelijke verhouding tussen handelshuis en fabriek te hebben gehoord. Door de surseance van betaling die de fabriek in 1936 aanvraag moest een deel van de leningen overigens worden afgeschreven.

Na de overname door de Vereenigde Glasfabrieken werd al snel begonnen met de broodnodige herstructurering en re-machining van het bedrijf. Productie en glaskleuren werden rationeel over de verschillende vestigingen verspreid en dat betekende een stille aftocht van de Monish machines. Ik heb in de Leerdamse fabriek nooit iemand kunnen vinden die er een herinnering aan had.

SPELENDERWIJS

MUZIKALE FLESSEN

Johan Soetens
Ton Vermeulen

*Schoon is het lied van de leeuwerik
Heerlijk als de nachtegaal slaat
Maar nog mooier is het lied van de fles
Op het moment dat de kurk er af gaat. (Dichter onbekend)*

'Ja, dat geluid hoor je niet in de kerk' placht mijn vader te zeggen op een van de zeldzame momenten dat er in het gezin waarin ik opgroeide een fles open getrokken werd. Mensen hebben kennelijk 'iets' met flessen en geluid, van flessenxylofoons en flessenorgels tot het gerinkel in de glashak. En soms bouwen ze er een speeldoosje omheen.

Op de bijeenkomst in het Likeur en Frisdrankmuseum in Hilvarenbeek, enkele jaren geleden, toonden Kiek en Hein de Jong een als ouderwetse reclamezuil gecamoufleerde fles met een aan de onderzijde ingebouwd speeldoosje.

Meestal hebben dit soort constructies een pennetje dat bij het neerzetten van de fles de muziek afbreekt. Zo ook bij de stevig in metaal geklemde fles die ik aantrof in de verzameling van Hulstkamp-specialist Rob van Staveren en die de huidige haast 'museale' status ongetwijfeld te danken heeft aan het feit dat er een Hulstkamp etiket op zit. Naar de etiketten te oordelen is de fles van Duitse origine.

Dat zijn ook de als lantaarn uitgedoste likeurflessen die je in Duitse verzamelingen kunt aantreffen en waarvan je je af vraagt hoe en waarom iemand op het bizarre idee gekomen is. Dan legde Bols het bescheidener aan met de stenen kruik met ingebouwd speeldoosje uit de periode 1954-1957 die ik in verzameling van Bols Errgoed aantrof. Daarmee opende Bols een jarenlange traditie van muziek bij het innemen.

In de 20e eeuw had Bols een zogenaamde Minaretfles, gelijkend op een ingesnoerde vrouwenfiguur, voor Crème de Bananes en andere likeuren. Het lijkt er sterk op dat men zich daarbij had laten inspireren door de limonadesiroopfles die in 1917 door Jac. Jongert was ontworpen ten behoeve van Oud's wijnhandel te Purmerend. In 1953 kwam eenzelfde fles op de markt met de naam 'muziekfles'. Deze had een diepe ziel met daarin een muziekdoosje en kostte in de winkel Hfl. 19,75. Diverse likeuren zoals Apricot Brandy en Goudlikeur waren daarin verkrijgbaar. Door de vrouwelijke figuur werd de fles in de volksmond al gauw omgedoopt tot 'Mae Westfles', naar de voluptueuse en pikante uitspraken rondstrooiende filmster Mae West. Mae Westflessen zijn tot 1967 verkocht.

Mae West (1893-1980) was in de jaren 1930 (bust 36'- waist 26'- hips 36') beroemd als actrice en zangeres. Zelfs de 'life jackets' uit de Tweede Wereldoorlog werden naar haar genoemd.

Pikant uitspraken van Mae West:

Cultivate your curves – they may be dangerous but they won't be avoided.

Those who are easily shocked should be shocked more often.

Is that a gun in your pocket or are you happy to see me?

It's not the men in my life that count; it's the life in my men.

I didn't discover curves; I only uncover them.

Men are like bullets; I always keep one in the chamber.

De N.V. Erven Lucas Bols zal dezer dagen met een nieuwe exclusieve luxe-verpakking op de markt verschijnen. Het is de „Ballerina” fles, gevuld met Apricot Brandy, die in de sterk vergrote ziel een op de tonen van een walsje pirouetterende ballerina toont. Als men de fles neerzet, hoort men de opgewekte tonen van „Donauwellen” of „Valse des Patineurs” en voert het danseresje haar sierlijke passen uit. Men heeft gepoogd fles en inhoud tot een genot voor alle zintuigen te maken en gezien het resultaat, is men hier op ingenieuze wijze in geslaagd. Het is dan ook te verwachten dat de BOLS „Ballerina” in de smaak zal vallen bij het publiek. De vele aanvragen, uit het buitenland ontvangen, wijzen hier reeds op.

Tevens brengt de N.V. Erven Lucas Bols een nieuw model vierdelige fles uit. Dit model, dat exclusief eigendom is van BOLS, valt op door zijn attractieve vorm en zal ongetwijfeld een goede markt vinden.

In 1957 konden de lezers van 'Het Slijtersvakblad' kennis nemen van twee door Bols op de markt gebrachte noviteiten waaronder een fles met een ultra diepe ziel. Daarin zat niet alleen een speeldoosje verscholen maar tevens een danseresje dat bij het klinken van de muziek haar pirouettes vertoonde. De meest gebruikte melodie daarvoor was de 'Blauwe Donau'.

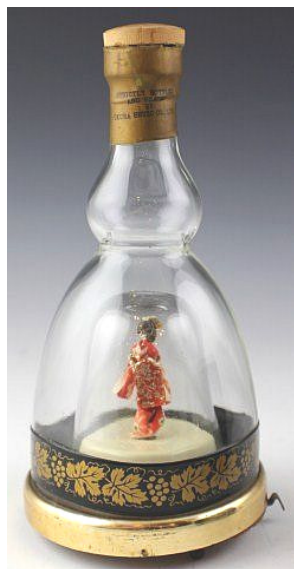
De fles is van 1957 tot eind jaren '80 in productie gebleven. Rond 1970 werden er jaarlijks zo'n 60.000 van verkocht, waarvan 16.000 stuks naar de Verenigde Staten. De kosten per fles waren aanzienlijk hoger dan die van de Mae Westflessen: Hfl. 30,-. Ter vergelijking; een liter oude jenever kostte toen Hfl. 9,35

De fles werd eerst alleen gevuld met een halve liter Apricot Brandy, later ook met Crème de Menthe en Bananenlikeur. De meeste bekendheid verwierf de fles, gevuld met Goudlikeur, ook wel Bruidstranen genoemd omdat de langzaam dalende stukjes echt bladgoud aan de vreugde- respectievelijk de afscheidstranen van de bruid deden denken. De fles werd dan ook vaak als geschenk bij trouwerijen gegeven. De ballerina werd uitgevoerd met een witte of een rode rok.

Na 1975 werd gaandeweg de kurksluiting vervangen door een z.g. stel-cap sluiting die automatisch kon worden aangebracht. In de collectie van Bols bevindt zich ook een 'oortjesfles' met een danspaar i.p.v. een ballerina en mogelijk speciaal gemaakt voor de Japanse markt. In 2000 werd nog een poging gedaan om weer een ballerina te introduceren in een wat slankere fles, verpakt in een blauwe doos maar het product bleek te duur. Het originele model fles met een speeldoos in een onder de fles gemonteerde schijf, soms voorzien van een hanger met de tekst **'PRINCE musical bottle for drinking and your mascot - Prince MFG Co'** (manufacturing corporation?) komt in verschillende Amerikaanse, Australische en Canadese verzamelingen voor en zou een Japanse sake fles zijn geweest uit de jaren 1950 dat als souvenir door thuiskerende militairen zou zijn meegebracht. Dat kan kloppen want bijna alle eigenaren van de fles die zich op internet aandienen vermelden de fles van hun grootvader geërft te hebben of, na diens overlijden, van hun grootmoeder. Hoe Bols op het idee gekomen is om het model over te nemen is niet meer te achterhalen. De Bolsfles werd overigens in Frankrijk gemaakt.

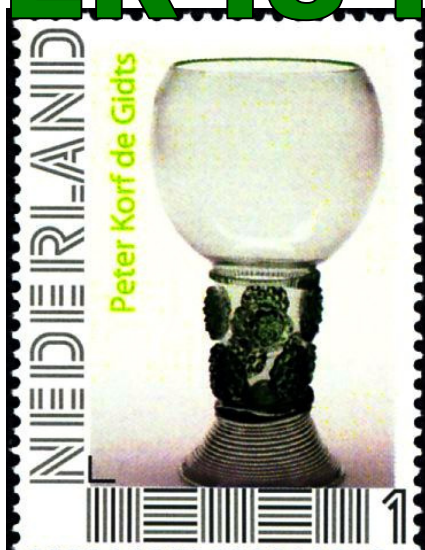

*Rechts: Delftsblauwe fles
Wijnand Fockinck
met ingebouwd
speeldoosje. Collectie
Jenevermuseum Schiedam.
Links: Twee 'Prince'
flessen. Ook in het depot
van het Jenevermuseum
staat zo'n fles.*

Musical Bottles i.e. bottles placed in a construction that held a small device that could be wound up to produce a short melody, were very popular between the 1950's and the 1980's. In many cases the bottle was 'disguised' as a lantern or as an advertising-pillar but in 1953, Bols, from Amsterdam, had its 'Minaret' liqueur bottle produced with a deep kick-up with a musical box placed inside it. The bottle became very popular and known as the 'Mae West Bottle' after the sexy and slightly provocative American actress. However, in 1967, sales of this bottle were discontinued. In the meantime, Bols had introduced a new type of musical bottle with a very deep kick-up giving room for not only a musical box but also a little ballet dancer. Consequently, the bottle became known as the Ballerina Bottle. The idea of placing a musical box not in a supplemental construction but inside the bottle itself was soon adapted by the producers of liqueur containing Delftware bottles, often disguised as 'windmills'. Ballerina Bottles have been produced in France till 1980. In 2000, an effort was made to re-introduce the idea, using a slightly more slender type of bottle, but it failed. The original shape of the bottle might have been Japanese. In many American, Canadian and Australian collections these types of bottles can be found, mostly as a heritage from grandfathers, returning from the war in the East.

ER IS POST VOOR U

GLASHISTORIE OP POSTZEGELS

Goed nieuws voor ieder die een persoonlijke noot aan zijn brief wil toevoegen maar slecht nieuws voor verzamelaars die hun collectie Nederland compleet willen houden: sinds enige tijd is het mogelijk om voor een redelijke meerprijs je eigen postzegel uit te geven. Met niet geringe vreugde ontving ik in januari 2015 dan ook een brief van glasantiquair Peter Korf de Gidts, gefrankeerd met een persoonlijk zegel waarop een 17^e eeuwse (ca. 1670) Roemer staat afgebeeld. Zelf geen filatelist zijnde, heb ik lang geaarzeld om een artikel als dit samen te stellen, maar deze brief gaf me het duwtje in de rug dat ik nodig had. Over 'glas op postzegels' bestaat een interessant Engelstalig boekje uit 1987 van Frans Smit dat veel lezers wel zullen kennen maar dat helaas in zwart/wit is uitgegeven. 'Voor wie de pen met bekwaamheid hanteert verschijnen de kleuren vanzelf' luidt een oud Chinees spreekwoord, maar daar kom je tegenwoordig niet meer mee weg. Gelukkig bestaat er een Franse uitgave uit 2002 in kleur (helaas slecht weergegeven en daardoor nauwelijks bruikbaar), gebaseerd op de collectie van Michel Dumont, oud medewerker van de glasfabriek te Mers (St. Gobain). Voor het volgende artikel waren deze boekjes echter heel nuttig bij het achterhalen van de originele afbeeldingen, grotendeels middels internet.

Over 'Glass on Stamps' schreef Peter Korf de Gidts:

Het boekje 'The Art of Glass on Stamps' werd in eigen beheer uitgegeven door Frans G.A.M. Smit, Nederlander van geboorte en als jonge vent na zijn studie als entomoloog afgerond te hebben, verhuisd naar Engeland. Daar kreeg hij een baan als curator insectenkunde bij het British Museum en bracht daar tot ver na zijn pensioengerechtigde leeftijd de luizencollectie in kaart.

Als hobby verdiepte hij zich in de Nederlandse glasgraveurs uit de 17^e t/m de 19^e eeuw. Hier heeft hij in cultuurhistorisch opzicht baanbrekend werk verricht. Vooral op het gebied van de diamantstippel-gravure heeft Frans tot dan toe onbekende graveurs ontdekt en gegraveerde glazen alsnog aan hen kunnen toewijzen. Frans was een bijzonder mens. Zelf heeft hij nooit een oud glas willen bezitten, laat staan een gegraveerd glas...

Het boekje 'Timbres et Flammes Postales, racontent l'Histoire du Verre' was een uitgave van de vereniging van gepensioneerden van de Franse glasfabriek Saint Gobain: de 'Amicale des Retraités Saint Gobain' (het klinkt in het Frans altijd zoveel mooier dan in onze moedertaal) en wel van de werkgroep 'Traditions Verrières'. Deze tekende al eerder voor de inrichting van een museum in EU, in de vallei van de Bresle, een oude glasmakersstreek. Verder gaven zij een boek uit over de geschiedenis van de Champagnefles en werkten zij o.a. mee aan een publicatie over Claude Boucher, uitvinder van de eerste Franse flessenmachine. Zij genieten de actieve steun van de directie. Kom daar in Nederland eens om! In 2001 werd in EU een postzegeltentoonstelling ingericht onder dezelfde titel.

Houtas, varenas en zeewier voor het verkrijgen van potas en enorme hoeveelheden hout voor het stoken van de glasovens: als het daarbij gebleven was, zou mét het laatste bos ook de laatste glasblazerij verdwenen zijn. Teneinde de scheepsbouw niet in gevaar te brengen verbood tsaar Peter de Grote het maken van glas zelfs radicaal en Elisabeth I van Engeland legde om dezelfde reden het stoken met

hout aan banden. Daarentegen verwelkomde de Markies in de Vallée de Bresle juist de circa honderd glasblazerijtjes die daar ooit gestaan hebben omdat ze van de dichtbeboste vallei mooie weidegronden maakten. Kort en goed: zonder het gebruik van kolen voor het stoken van de ovens en de uitvinding van sodaproductie door ontleding van zout zouden bier en wijn het nu zonder glazen flessen moeten doen.

Links boven: Oostenrijkse herdenkingszegel uit 1988 omtrent het toepassen van steenkool bij de glasfabricage.

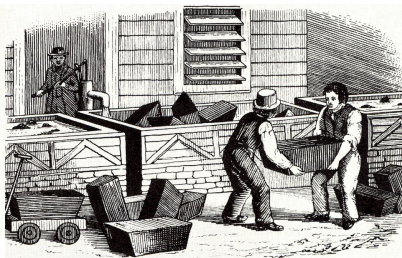
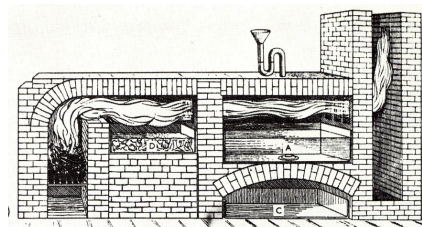
Daaronder: Het oogsten van zeewier op een Engelse postzegel..

Rechts boven: Zegel uit Cameroun met voorstelling van een bosvaren: de Pteridium Aquilinum.

Rechts: Het verbranden van zeewier aan de kust van Bretagne. Uit: Louis Figuier (1819-1894) 'Les Merveilles de l'Industrie'.

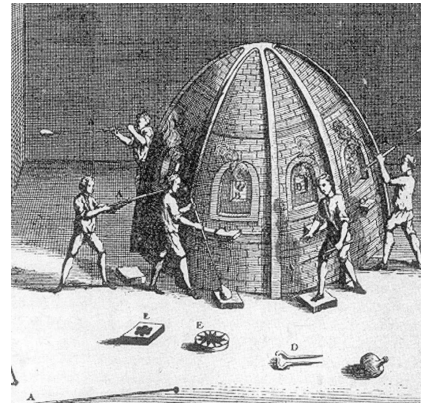
Onder: Sodaproductie volgens het systeem Leblanc uit 1790. Uit: Apsley Pellat; Curiosities of Glass Making, Londen, 1849

De Fransman Leblanc won in 1790 een prijsvraag naar een methode om fabrieksmatig soda te winnen. Daarbij werd een mengsel van zout en zwavelzuur verhit waardoor natriumsulfaat ontstond. Vermengd met houtskool en kalk werd dat z.g. 'Zwarte Asch' dat in vaten kristalliseerde tot natriumcarbonaat.

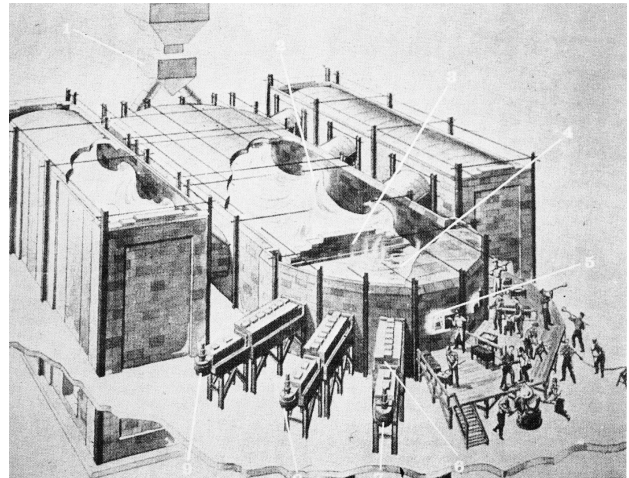
De Belgsche chemist, industrieel en filantroop Ernest Gaston Solvay (1838-1922) ontwikkelde in 1861 een verbetering van de Leblanc methode door een combinatie van pekkel en kalksteen te gebruiken. Deze procedure staat bekend als het ammonia-soda proces. Anders dan Leblanc, die nooit enige financiële beloning voor zijn uitvinding kreeg en uiteindelijk zelfmoord pleegde, werd Solvay een zeer vermogend man die veel geld gaf aan goede- en educatieve doelen.

Solvay & Cie. is nu de grootste producent van soda ter wereld met wereldwijd 70 fabrieken. De glasindustrie is de grootste klant.

Twee Italiaanse zegels uit 1984, als onderdeel van een serie gewijd aan de keramische en glasindustrie. Naast de afbeelding van een glasmozaïek is een fragment van een glasoven te zien. Het principe van een koepelvormig bouwsel met daarin glasvaten is tot aan het midden van de 19^e eeuw in gebruik gebleven. Daarbij ging niet zelden tot 90% van de geproduceerde hitte verloren zonder bijgedragen te hebben tot het smeltproces.

De in 1860 door de ingenieur Charles William Siemens uitgevonden recuperatieoven verhielp dat probleem slechts gedeeltelijk omdat daarbij nog steeds met open glasvaten werd gewerkt. De uitvinding van de bad- of wanoven door Frederick Siemens in 1867 waarbij de oven met dwarsvlammen werd gestookt en de hete verbrandingsgassen werden gebruikt om de verse verbrandingslucht voor te verwarmen maakte voorgoed een einde aan die energieverandering en op termijn tevens aan het beroep van pottenmaker. Voor zowel de glas- als de staalindustrie is deze ontwikkeling van enorme betekenis geweest.

*Links: Romeinse glasblazer afgebeeld op een olielampje uit de 1e eeuw.
Onder: Postzegel uit 1972 met afbeelding van een vormgeblazen fles, 1e – 4e eeuw.
Coll. Musée de l'Etat, Luxemburg*

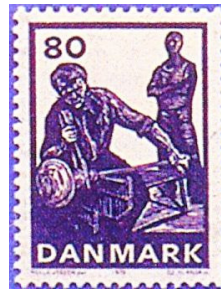
Veruit de belangrijkste uitvinding ooit gedaan binnen de wereld van het glas is die van de blaaspijp. De modellenrijkdom die daardoor mogelijk werd kon op geen manier geëvenaard worden door de met glas pasta vervaardigde zandkern producten. Het is raadselachtig hoe de Romeinen al vanaf de eerste eeuw gecompliceerde glasvormen wisten te maken. Tot op de huidige dag blijft het werken met de blaaspijp ons fascineren.

*Links: Algerijnse zegel uit 2000 met voorstelling van een Romeinse urn. Rechts: Tunesische zegel uit 1967 met afbeelding van een Punische gezichskraal 400-146 v.Chr. (Foto JS).
Onlangs nog te zien in het RMO te Leiden. Zie blad 141.*

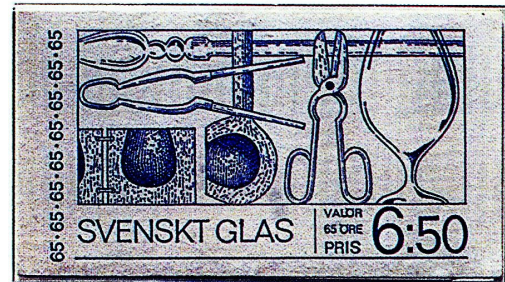

Postzegel uit de serie 'Colonial American Craftsmen', uitgegeven in 1972 t.g.v. de 200 jarige herdenking van de Amerikaanse revolutie.

Links: In 1681 werd het eerste Finse glashuis gevestigd in Nystad (tegenwoordig Uusikaupunki) door de Zweedse glasmaker Gustav Johan Jung, wiens vader in 1641 een glasoven in Stockholm had gebouwd. In 1685 ging de Nystad hut door brand verloren en het zou tot 1748 duren voordat een nieuw glashuis werd gebouwd: ditmaal in Ävik. Rechts: Deense serie uit 1976.

Niemand ontkomt aan de fascinatie glas aan de blaaspijp te zien maken.

Rechts: In 1972 gaven de Zweedse Posterijen een boekje uit met tien zegels onder de titel 'De Glasfabrikage in Zweden'. Naast het mondblazen werden ook nabewerkingen zoals slijpen afgebeeld. Boven: Leerdamse glasblazer, ca. 1965. Aan het zelfstandig blazen van een glas of een fles gaat een acht tot negenjarige opleiding en training vooraf.

De Glasblaser. 67
Een fyndr Stof, Leid ondert Grof.

Behaaglyk Dat, krystalle glas,
Doorluchtig, oft geen Lichaam was:
Soo sal het weesen van de Vroomen,
Naad dat het eind'ling is beryd,
Uit d' Oven deeser Tyd en Stryd,
In't Eeuwig licht te voorschyn koomen.

Boven: Reichadlerhumpen met de dubbele adelaar van het Heilig Roomse Rijk. Iedere gespreide vleugel draagt zeven rijen met elk vier wapen-schilden die delen van het rijk vertegenwoordigen. Bohemen, 1662. Coll. Kunstsammlungen der Veste Coburg.
Rechts met de klok mee: Romeins drinkglas in de vorm van een griekse Kantharos, 1^e – 3^e eeuw; Romeinse beker in de vorm van een Karcheson: een Griekse beker zonder oren, gedecoreerd met kleurige glasdraden. 1^e-3^e eeuw; Een zeldzaam fraaie diatreet, 3^e-4^e eeuw. In het algemeen wordt er van uitgegaan dat deze gemaakt werden door zorgvuldig een dubbele laag glas uit te schulpen, hoewel de Amerikaan Frederik Carder in de jaren 1950 een aantal 'Diatreta' maakte middels de verloren was methode; Romeinse kan, gedecoreerd met glasdraden, een techniek die o.a. typisch is voor de glasproductie in Keulen maar die oorspronkelijk stamt uit het zuid-oosten van het Romeinse Rijk. Waarschijnlijk komt deze kan daar ook vandaan. Coll. Römisch-Germanisches Museum, Keulen.

Boven: Vleugelglas, 17^e eeuw, in 1751 voorzien van een diamantgravure met voorstelling van het wapen van Aartsbischop-Elector Clements August van Keulen.; Drinkglas, Bohemen, 1720, met radgravure dubbel-koppige Pruisische adelaar.

Coll. Kunstsammlungen der Veste Coburg.

Rechts: Romeinse pelgrimsfles, 3^e eeuw. Gedecoreerd met glasdraden.

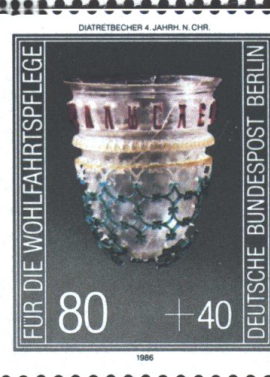
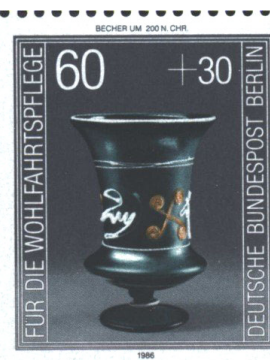
Grafvondst Keulen, 1893. Coll.

Römisch-Germanisches Museum.

Behaaglijk vat, kristalle glas...werd

nooit mooier op postzegels afgebeeld als op de serie die in 1986 door de Deutsche Bundespost werd uitgegeven in het kader van een Goede Doelen Actie.

Boven: Een glasslijper geconcentreerd aan het werk, Zweedse postzegel uit de serie 'Glaswerker' uit 1972. Rechts: Hongaarse zegel uit 1978 bij het 100-jarig bestaan van de glasfabriek in Ajka. De afbeelding toont een geslepen vaas met 16-puntige sterren. Op de achtergrond een blaaspomp.

Hieronder: Leerdamse glasslijper, 1947. Glasschool Leerdam

FRIMERKETS DAG 1992

Boven met de klok mee: Belgische zegel uit 1960 met geslepen vaas en schaal, Val-St-Lambert, Luik. Uitgegeven ten behoeve van de strijd tegen tuberculose. Een soortgelijke vaas werd door hen vervaardigd als huwelijksgeschenk voor de Prins van Monaco in 1956; Een set van vier postzegels, Noorwegen, 1992, met details van geslepen en gegraveerd glaswerk. Achtereenvolgens dat van een dekselvaas, een karaf met een verguld monogram, een gegraveerd drinkglas en een geslepen schaal; Postzegel uitgegeven door Belarus (Wit-Rusland) t.g.v. de eerste volkstelling na het uiteenvallen van de Sovjet Unie in 1991; Postzegel uit de DDR (toenmalige Oost Duitsland) met voorstelling van een geslepen kristallen dekselvaas. Glasfabriek Olbernhau (50 km. Van Dresden); Zuid-Afrikaanse postzegel uit 1977 ter gelegenheid van het Internationale Wijn Symposium te Kaapstad met twee maal de afbeelding van een gegraveerd 18e eeuwse glas waarop aan één zijde de VOC driemaster 'D'Jonge Hugo' met de tekst 'Het behoude vaart van 't schip D'jonge Hugo' en aan de andere zijde oorspronkelijk het VOC wapen maar hier getekend als OIV (l'Office International de la Vigne et du Vin'.

Links: Portugese zegel, deel van een serie van vier, uitgegeven bij het 250-jarig bestaan van de glasindustrie in Marinha Grande met voorstelling van een Portugees olie- en azijnstel, 18^e eeuw. Collectie Museu do Vidro; Onder: Serie Tsjechische postzegels uit 1985 ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van het Museum voor Toegepaste kunst in Praag. Van links naar rechts: 10 cm. hoog vaasje, 3^e-4^e eeuw. Gevonden in Homs (Syrië); Geblazen scheepsmodel met aan de lamp vervaardigd tuig. Venetië, 16^e-17^e eeuw. Gebruikt als tafeldecoratie; Geslepen glas, Bohemen, ca. 1725, met voorstelling van een jachtscene en robijnrode en gouden draden in de stam; Vaas, Noord Bohemen, 1^e helft 19^e eeuw. Gemaakt in Nový Svět waar al sinds 1712 kwalitatief hoogwaardig geslepen glas wordt vervaardigd; Art Nouveau vaas uit 1900. Noord Bohemen.

Spaanse zegels uit de serie 'Artesania Espanola', 1988, een vervolg op de in 1987 uitgegeven serie 'Ceramica Espanola' en ditmaal gewijd aan de glaskunst. Zes zegels met getekende voorstellingen van objecten die geïnspireerd zijn door Perzische voorbeelden.

Drie zegels uit een serie van vier stuks met voorstellingen van modern Glas uit Thüringen, destijds (1983) nog behorend tot de DDR.

Onder: Glasmaker bezig met het vormen van blauw kristallen vazen. Zegel uit 1998: '250 Anos da Industria Vidreira na Marinha Grande'.

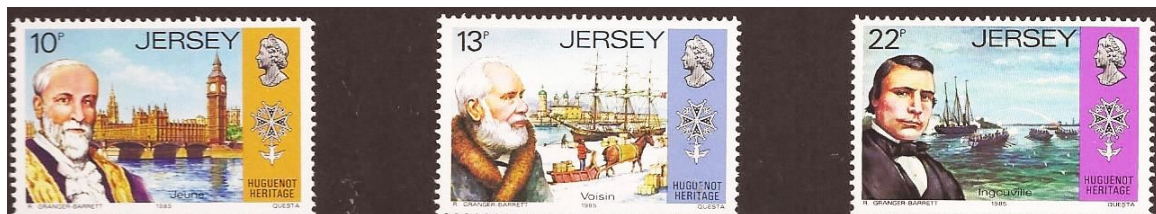

In 1985 was het driehonderd jaar geleden dat Lodewijk XIV het uit 1595 stammende Edict van Nantes herriep, dat aan de Franse Protestanten vrijheid van godsdienst had verleend. 400.000 redelijk welgestelde en goed opgeleide Hugenoten ontvluchtten het land, waarvan zo'n 30.000 rechtstreeks naar Nederland. Daar introduceerden zij onder andere de kunst van het spiegelglas maken. In steden als Haarlem, Zwolle, Zutphen, Deventer en Den Haag ziet men rond deze tijd dan ook nieuwe glasblazerijen ontstaan. De meesten staken echter het Kanaal over naar het eiland Jersey om vandaar uit verder te reizen zoals de Franse wijnmakers die in de Kaapkolonie de Hollanders hielpen een wijn te maken die wereldberoemd zou worden. Je vraagt je af of de Franse wijnboeren die tegenwoordig met hun product moeten opboksen tegen de Zuid-Afrikaanse import hun vroegere koning daar dankbaar voor zijn.

Van de serie van zes zegels, gewijd aan de 300-jarige herdenking zijn er twee met een glasonderwerp: het gebrandschilderd raam van de Hugenotentempel op Jersey, de Hermery, en de zegel gewijd aan Robert Brohier, neef van de Hugenoten koopman Matthieu Brohier die in 1685 naar Jersey uitweek. In de 18^e eeuw had de Hessische horlogemaker Johann Jacob Schweppe (1740-1821) het door de Engelse dominee Joseph Priestly uitgevonden systeem om water met koolzuur te verzadigen verder ontwikkeld en het voor medicinale doeleinden laten patenteren. In 1798 verkocht hij drie kwart van zijn bedrijf aan Robert Brohier die vanaf 1801 hoofdeigenaar werd en het merk Schwebbes uitbouwde tot een internationaal drankenmerk.

Links: Johann Jacob Schweppe (1740-1821). Rechts: replica van een originele Schwebbes fles.

In vergelijking met andere glasobjecten zijn de afbeeldingen van flessen op postzegels tamelijk dun gezaaid. Op een zegel uit de Portugese serie uit 1998 is vaag een mondblaas activiteit te zien: naar de afgebeelde flessen te oordelen wordt hier een flessenfabriek getoond. Verder zijn het vaak afbeeldingen die plaatselijke wijnen moeten promoten, zoals de Argentijnse zegel rechts met moderne, machinaal vervaardigde flessen en de Hongaarse zegels die de ooit razend populaire Hongaarse Tokayerwijn en de rode Egri Bikavér (Stierenbloed) bij ons aanbevelen.

Een glas kan niet zonder een fles, maar een fles kan wel zonder een glas, al drinkt het toch wel prettiger als wijn op geciviliseerde wijze genoten wordt!

Een serie van zes Cubaanse zegels uit 1989. Bloemen en parfum: een goed idee voor Moederdag. Het is niet bekend of de frankerwaarde gerelateerd is aan de prijs er van.

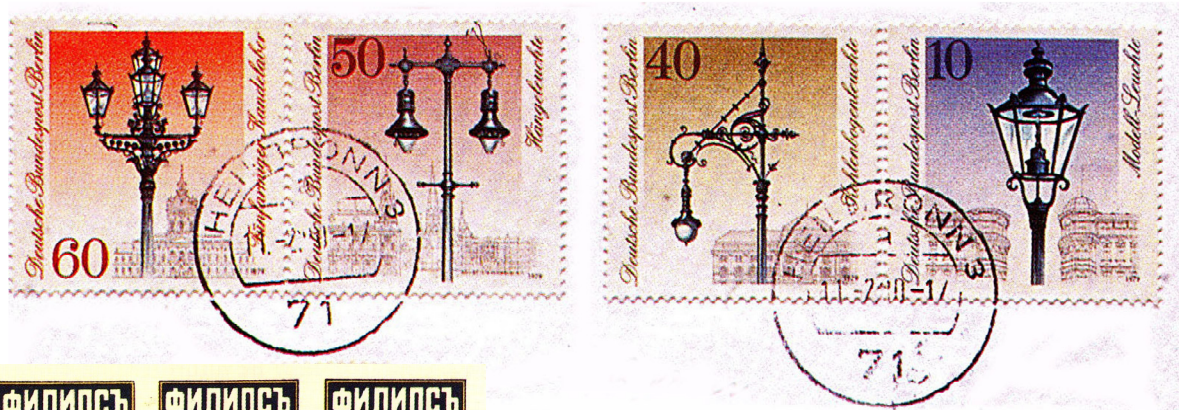
In 1999 ontstond de serie van acht zegels 'Design in Deutschland' waarop een aantal iconen van 20-eeuwse ontwerpkunst staan afgebeeld. Deels betreft het Bauhaus ontwerpen, zoals de beroemde bureaulamp van Wilhelm Wagenfeld (1900-1990) uit 1923 en de set glazen van Peter Behrens (1869-1940), de uitvinder van de samenhangende huisstijl (corporate design) maar ook de Duitse monorail wordt afgebeeld. Een bijzondere vermelding verdient de mineraalwaterfles uit 1969 van Günter Kupetz (1925).

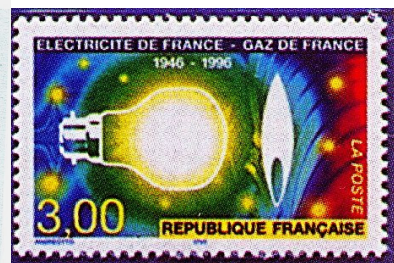
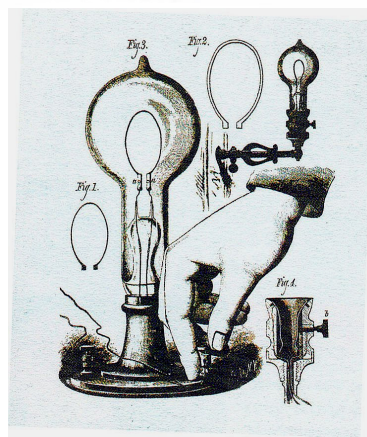
Duits mineraalwater werd van oudsher overwegend in stenen kruiken verpakt. De Duitse fabriek 'Wilhelmshütte' had in 1893 een patent op het maken van flessen met inwendige schroefmond verworven voor de tijd van 25 jaar, vandaar dat deze sluiting pas na 1915 op ruime schaal werd toegepast. Na de Tweede Wereldoorlog werd overgegaan op de klepbeugelsluiting. In de jaren 1950 waren in Duitsland 500 mineraalwaterbronnen en bestonden er 300 verschillende flessentypen ondanks pogingen om een standaard Literfles in te voeren. Het gigantische sorteerbelem en de onmogelijkheid om met dat ratjetoe van roestige beugelflessen de strijd tegen de moderne Amerikaanse frisdranken aan te gaan leidde tot het invoeren van een nationale standaard waterfles in vier inhouden waarvan de twee kleinste voor de horeca waren bestemd. De eerste flessen, allen gedecoreerd met 230 'koolzuurpareltjes', kwamen in 1970 van de band. In dat jaar werden er 73.000.000 van gemaakt. Dertig jaar later waren dat er 4000.000.000 geworden, verpakt in standaard kratten waarvan er 150.000.000 werden vervaardigd. Het ontwerp werd beloond met de Bundespreis 'Gute Form' in 1982 en met de 'Long Life Award' in 1994 en is, ook toen ten detrimente van de glasindustrie werd overgegaan op het materiaal PET, in principe gehandhaafd.

GLAS. Het omgeeft ons dagelijks van achter en van voren, boven en beneden, binnen en buiten.
Hier zijn een paar voorbeelden van die onmisbare aanwezigheid.

Boven: Voor één keer geen postzegels maar sluitzegels. Een reclame actie van Philips voor de Russische markt uit 1920.

Op 22 oktober 1879 lukte het Thomas Edison voor het eerst om zijn kooldraadlamp geruime tijd te laten branden. Een aantal uitvinders was hem al voorgegaan met producten die echter een teleurstellend korte brandtijd hadden. Edison's lampen hielden het daarentegen een honderdtal uren uit.

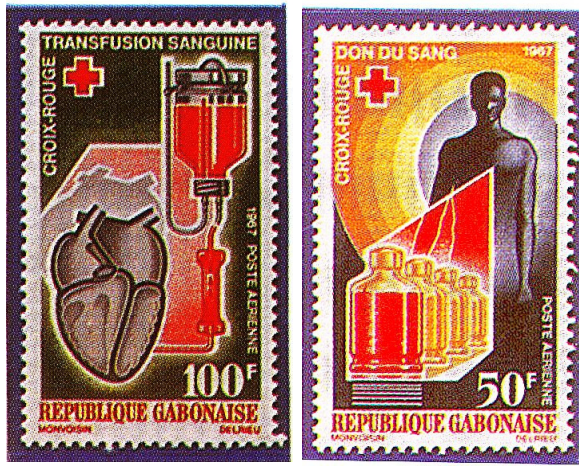
In 1884 was de Wintertuin in het Amsterdamse Krasnapolskyhotel een der eerste ruimten ter wereld die met gloeilampen werd verlicht.

In 1891 werd de Philipsfabriek opgericht: op dat moment de vijfde fabriek van gloeilampen in Nederland. In het daarop volgend jaar produceerde men 11.000 lampen. In 1894 waren dat er 75.000 en in 1900 3.000.000. De doorbraak kwam met de introductie van de wolframlamp in 1906. In 1918 werden er in Leerdam ten behoeve van Philips 80.000 lampenbolletjes per dag aan de blaaspijp geblazen en Philips haalde 600 glasblazergezinnen uit de veenkoloniën naar Eindhoven voor het blazen van lampen en radiobuizen. Dat werk werd al gauw door machines overgenomen. De naam Philips werd synoniem met lampen maar in 2015 maakte het concern bekend de lichtdivisie te zullen afstoten. Strategische fout?

De Hongaarse wetenschapper Josef Petzval (1807-1891) vond in 1840 het portretobjectief uit: iets dat voor de ontwikkeling van de moderne fotografie en de cinema van onschatbare betekenis is geweest. Hij was de grondlegger van de geometrische optica, een wetenschap die zich bezig houdt met brekingsindexen en golflengten van het licht. Vanaf 1845 was hij in een bitter conflict gewikkeld met de fabrikant van zijn lenzen, Peter Wilhelm Voigtländer, omtrent publicatierechten. Zijn omvangrijke documentatie en al zijn studiemateriaal werd vernield tijdens een inbraak in zijn huis in 1859 en hij was niet meer in staat de verloren gegane gegevens te achterhalen.

Toen zijn vrouw, vier jaar na hun huwelijk, overleed trok hij zich terug in een Karmelietenklooster, verbitterd door het gebrek aan waardering dat hem ten deel was gevallen. In 1973 eerde het Europhot Fotografisch Congres in Wenen hem met deze speciale uitgave.

Twee Rode Kruiszegels uit 1967 toen glazen flessen voor het toedienen van bloedtransfusie nog algemeen gebruikt werden.

Infusieflessen moesten gemaakt worden van glas der eerste hydrolitische graad, d.w.z. gemaakt met borax in plaats van soda. Toen Leerdam de productie er van staakte werd een contract gesloten met de Italiaanse fabriek Bormioli in Parma die jarenlang via het handelshuis Dijkstra-Vereenigde de levering van dit soort flessen aan ziekenhuizen heeft verzorgd. Tegenwoordig zijn dit soort lompe flessen uit het beeld verdwenen en vervangen door kunststof.

Boven: Herinneringszegels '250 Jahre Glas aus Jena' 1884-1959. Afgebeeld zijn resp. een laboratoriuapparaat en een theeservies.

Rechts: Glazen isolatoren komen in Nederland niet vaak voor maar elders zijn ze zeer populair, vooral in Amerika, waar ze een apart verzamelgebied vormen

Deze zegel, uitgegeven in 1947, toen Marokko nog een Frans protectoraat was, toont een aantal bijzonder vormgegeven isolatoren

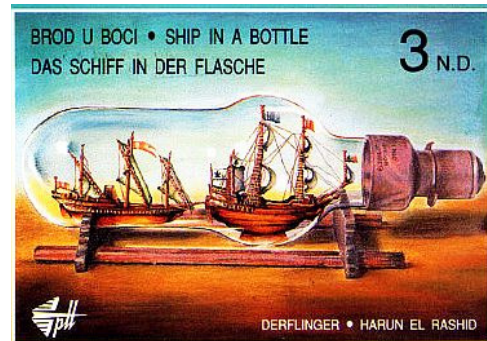
De Leerdammer H.J. de Zwart, oud hoofd public relations van de glasfabriek maar bovenal gepassioneerd glasmaan, fotograaf en filmer maakte ooit een film waarop de productie te zien is van infusie- en bloedplasmaflessen op half-automatische apparatuur. Zijn dochter, ons lid Hennie de Boer- de Zwart, heeft die film met vele andere liefdevol geconserveerd. Infusieflessen mochten niet van normaal flessenglas worden vervaardigd vanwege de uittreding van soda. Hoewel de film dit niet laat zien neem ik aan dat het glas uit een met speciaal gemeng gevulde glaspot werd genomen. Half-automatische machines werden immers gevoed met glas dat een 'keier' aanbracht. Uittredend soda was ook een reëel probleem voor de zuivelindustrie. Hoewel de flessen een zwavelbehandeling ondergingen haalde geen zuivelfabrikant het in zijn hoofd om nieuwe flessen te vullen met yoghurt want dat doodde gegarandeerd de yoghurtcultuur. Pas na een aantal keren gevuld en gespoeld te zijn werden de dan niet meer zo nieuwe flessen voor universeel gebruik goedgekeurd.

Otto Schott (1851-1935), de zoon van een ruitenfabrikant, kreeg zijn belangstelling voor glas en de samenstelling daarvan als het ware met de paplepel ingegoten. Na zijn studie chemische technologie aan de universiteit van Jena ontwikkelde hij een speciaal soort glas op basis van het gebruik van lithium dat bijzondere optische eigenschappen bezat. Dat voerde tot samenwerking met Dr. Ernst Abbe en Carl Zeiss en de vorming van het *Glastechnische Laboratorium Schott & Genossen* in Jena. In 1887 ontwikkelde hij daar het borosilicaatglas dat niet alleen buitengewoon hittebestendig was maar tevens grote temperatuurschokken kon weerstaan. Naar verluid was de aanleiding daartoe het probleem dat de glazen kappen van de gaslantaarns in de straten het regelmatig begaven. Tegenwoordig is het uit geen laboratorium meer weg te denken en ook veel huishoudelijke artikelen worden er van gemaakt. In de jaren van de DDR was Jena een van de belangrijkste speciaalglas leveranciers van Europa maar in 2005 werd de activiteit ondergebracht bij Zwiessel Kristallglas AG in Zuid Beieren.

Omstreeks 1939 begon 'Leerdam' met de productie van 'Ignex' kookglas en 'Thermax' laboratoriumglas, veelal aantrekkelijk vormgegeven door de Leerdamse ontwerpers.

Vanaf 1958 werd Thermax in Duitsland succesvol verkocht via de Schwäbische Glasindustrie, zeer tot ongenoegen van Schott die bezwaar maakte tegen het gebruik van het merk omdat zijzelf (voor glasplaten) de naam Tempax hadden gedeponeerd. Hoewel het Leerdamse merk overal elders in Europa was toegelaten is dat in Duitsland nooit gelukt en de juridische gevechten daarover hebben tot midden jaren 1960 geduurd.

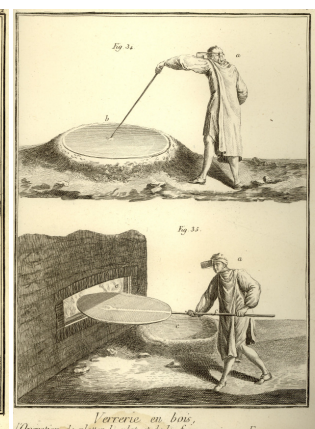
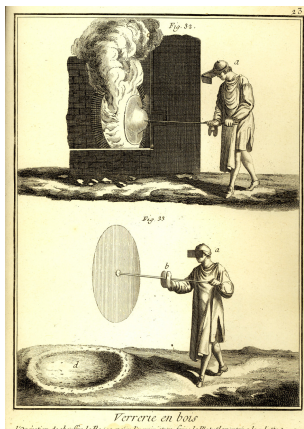
Naar schatting houden wereldwijd zo'n 2000 mensen zich bezig met het bouwen van schepjes in flessen. In Nederland (Enkhuizen), Duitsland en zelfs in Japan en Thailand bestaan er musea voor en er bestaat een vereniging van schepjesbouwers in Nederland: een enthousiaste groep leuke kerels die de voorzitter aanspreken met 'stuurman' en die altijd op zoek zijn naar een geschikte fles. Met de glasbak voor de deur valt dat niet altijd mee. Tot een postzegel uitgave is het hier echter nooit gekomen. Wél in 1994 in Yugoslavië: een zestal zegels met modellen van beroemde schepen zoals de Revenge, de Santa Maria (het schip van Columbus) en de Mayflower waarmee de Pilgrimsfathers naar Amerika voeren.. Interessant is dat gekozen werd voor staande modellen. Doorgaans wordt met een liggende fles gewerkt.

Na een aantal mislukte pogingen in de 17^e eeuw om in de Amerikaanse kolonie glas te maken onstonden in de 18^e eeuw glasblazerijen die, vaak met behulp van uit Europa overgekomen vakmensen, glas produceerden dat met het beste Engelse en zelfs Venetiaanse glas kon concurreren. Door het experimenteren met plaatselijke grondstoffen ontstonden soms verrassende kleuren zoals te zien is op deze serie

postzegels uit 1995 waarop achtereenvolgens vrij geblazen- en vormgeblazen glas (waaronder 'three mold blown' glass), geperst glas en Art Deco glas te zien is. De uitgave besteedt ook aandacht aan de uit 1300 daterende Franse techniek van het 'verre en plateau', respectievelijk schijfenglas, of 'crown glass', door Louis Comfort Tiffany opnieuw geïntroduceerd voor zijn Art Deco ramen.

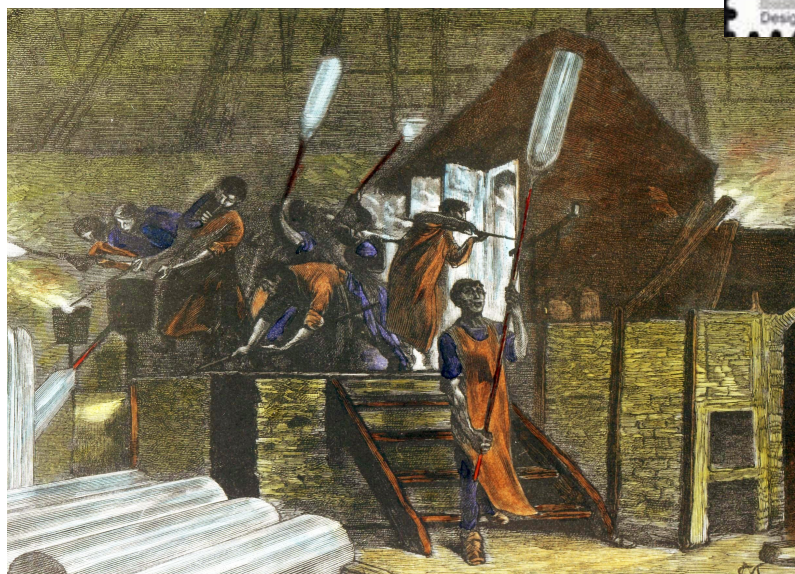
Afbeeldingen uit de 'Encyclopédie' van Diderot en Alembert uit 1752 waarop de van oorsprong Franse methode van 'Verre en Plateau' wordt uitgebeeld. Zie ook het artikel hierover in blad 132.

Tot 1914 werd al het vlakglas gemaakt volgens de zogenaamde 'Duitse methode', aangeduid als cilinderglas. Het blazen daarvan behoorde tot de zwaarste karweien in de glasindustrie mede doordat de cylinders door de vraag naar grotere glasoppervlakten steeds langer gemaakt moesten worden. De Belgische ingenieur Emile Gobbe en de glasfabrikant Emile Fourcault ontwikkelden een systeem van mechanisch glastrekken dat binnen tien jaar het einde betekende van de talrijke cilinderglasfabriekjes, vaak in particuliere handen en met slechte arbeidsomstandigheden. Voor een uitgebreide beschrijving van een en ander zie het artikel hierover in blad 132, 1^e kwartaal 2013.

*Boven: Cylinderblazer op een Portugese postzegel uit de serie '250 Anos da Industria Vidreira na Marinha Grande' uit 1998.
Links: Cylinderblazen op een 100 jaar oude ets.
Onder: Belgische zegel met links Emile Fourcault en rechts Emile Gobbe met op de achtergrond de door hen ontwikkelde installatie.*

Zonder de uitvinding van het getrokken glas en de daarop volgende verbetering door de uitvinding van het floatglas zou de moderne architectuur zoals wij die nu kennen niet mogelijk zijn.

Links: Twee zegels uit de serie 'Moderne Kunst in Europa', 1987.

Rechts: Zegel uit de serie 'Vues de Paris', 1989, met afbeelding van het Louvre en de beroemde glazen pyramide.

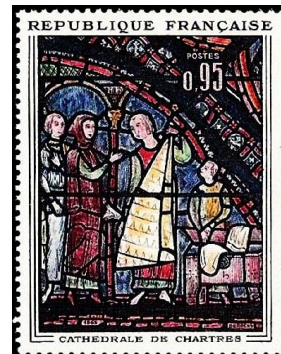
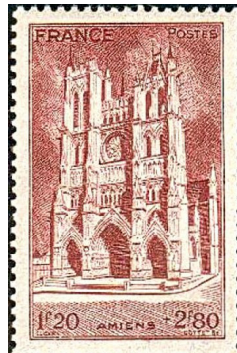
Twee maal het cultureel centrum 'Forum Grimaldi' in Monaco. Links de glazen entree. Rechts bovenaanzicht. Uitgave t.g.v. het 50 jarig jubileum van Rainier III in 1999.

Van glas aan de buitenkant naar glas aan de binnenkant: daartoe treden we de mystieke ruimten binnen van kerken en kathedralen waar de gebrandschilderde vensters opgloeien in het duister. In de Middeleeuwen bedoeld als een evangelisch prentenboek voor hen die niet konden lezen: tijdens de contra-reformatie bedoeld om hén te imponeren die wellicht te veel gelezen hadden en gaandeweg uitgroeïend tot een kunstvorm in haar eigen recht, niet in de laatste plaats door het werk van kunstenaars als Marc Chacall.

Postzegel uit 1938 met afbeelding van de Kathedraal te Reims (eenzelfde zegel verscheen reeds in 1930). Sinds in 496 Clovis I in die stad werd gedoopt was dat de plaats waar de meeste Franse koningen werden gekroond. Op 19 september 1914 werd de kathedraal verwoest door oorlogsgeweld en gedurende de Tweede Wereldoorlog gebeurde dat nogmaals. In 1965 liet de champagne industrie de drie grote panelen vervangen van het verloren gegane Zuidraam. Het is het enige kerkraam ter wereld met de afbeelding van een glasblazer.

Geen land herbergt zoveel kathedralen en zo'n schat aan gebrandschilderd glas als Frankrijk. De Franse Posterijen beelden ze dan ook met kennelijke trots af. Met de klok mee: Raam uit de kathedraal van Sens (1964); Voorgevel van de kathedraal te Amiens (1994); Paneel uit de kathedraal van Auch (1993); Idem uit de kerk van Sint Foy te Conches-en-Ouches (1963); Raamfragment uit de kathedraal van Chartres (1963); Gezicht op de kathedraal van Rouen (1957); Raamdeel uit de kathedraal van Straatsburg (1985).

Twee postzegels uit 1931 met 1 1/2 en 4 cent toeslag ten behoeve van het Fonds tot herstel van de Goudse Glazen. Na de voltooiing daarvan, in 1936, werden twee nieuwe ramen aangebracvht als dank aan de sponsors.

Links: Het raam 'De Vrijheid van Geweten' uit 1596 door Adriaen Gerritz de Vrije. Rechts: Postzegels uit 1979 met een afbeelding uit het raam 'Het ontzet van Leiden'. Rechts: Willem van Oranje.

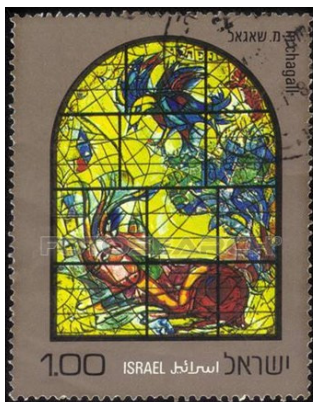

Met 72 ramen van diverse afmetingen die een totaal oppervlak beslaan van 1755 m2. kan de St. Janskerk in Gouda de vergelijking aan met de grootste Franse kathedralen. Van dit 16^e eeuwse wonderwerk werden 20 ramen gemaakt door de gebroeders Dick en Wouter Crabeth. De ramen hebben zowel religieuze als historisch / politieke onderwerpen. Anders dan in Frankrijk hebben de Posterijen ons hier echter niet verwend met veel afbeeldingen van ons nationale erfgoed in glas.

De Franse revolutie had zowel letterlijk als figuurlijk een verwoestende uitwerking op de glazenierskunst onder andere door het afschaffen van de gilden. In 1774 was in Parijs nog maar één glazenier werkzaam en ramen van verwoeste of opgeheven kerken werden voor een spotprijs verkocht aan handelaren. Pas in de 19e eeuw, onder de invloed van de Neo Gothiek nam de belangstelling er voor weer toe: oorspronkelijk hoofdzakelijk religieus getint maar onder invloed van de Art Deco beweging al spoedig vrijer in keuze van onderwerp. 20^e eeuwse kunstenaars als de Joods-Wit Russische Marc Chacall (1887-1985) en de Pool Stanislaw Wyspianski (1869-1907) trokken zich van de dogmatische contouren van de kerk al niet veel meer aan. Vooral van Chacall danken we daar schitterende raampartijen aan.

Links: In 1970 ontwierp Chacall voor de uit 1220 stammende kathedraal St. Etienne te Metz een aantal ramen waarvan een fragment op een postzegel werd afgebeeld. Daaronder: Eén van de 12 ramen die hij tussen 1959 en 1962 ontwierp voor de synagoge van het Hassada ziekenhuis in Jeruzalem. Ze hebben betrekking op de twaalf stammen van Israël.

Stanislaw Wyspianski: drie fragmenten van zijn ramen in de Franciscanerkerk te Krakau, resp. 'Waterlelies', Apollo', en 'Irissen'. Uitgaven 1956 en 1957.

A HISTORY OF GLASS ON STAMPS

SUMMARY

Maybe it is because of the dwindling interest in sending letters, and the competition with internet, that postal services offer us the possibility of creating personalized postage stamps. It creates opportunities for the promotion of a product or an image. However, it creates havoc with stamp collectors who find it more and more difficult to keep their collection complete.

Belgian 'commercial' stamps for the promotion of Belgian beer, showing a variety of bottles.

A letter arrived from Amsterdam, from my good friend, the antique dealer Peter Korf de Gidts with his own stamp attached to it, featuring an 18th century Roemer glass from his collection. This trickered me to make a study of glass connected items depicted on postage stamps. With the help of two little booklets: 'Glass on Stamps',

Above: Stamp to commemorate 250 years Hadeland Glassverk, the oldest industrial company in Norway that has been in continuous operation since its start. It was founded in 1762 by the Danish King Christian VI as a factory for the production of bottles and house ware. From 1852 onward they specialized in luxury crystal objects.

published in 1987 by the Dutchman, Frans Smit, living in England, and a little book on glass-related stamps, published in 2002 by the circle of retired employees of the French glass company Saint Gobain, I searched the internet for pictures and was astounded by the amount of glass-related postage stamps that has been issued.

A Swedish series of five stamps, issued in 1972, showing several stages of blowing, cutting and decorating.

It is possible to follow on stamps the development in raw materials from wood firing to the use of coal (but not of oil or natural gas) and from flux derived from seaweed to industrially produced soda.

Many are the stamps that show craftsmen at work with the blowing pipe, but I could not find any pictures of modern machinery. The same counts for the glass furnaces, no image of Siemens' revolutionary design of the recuperation furnace: only that of a bee-hive shaped pot furnace, already in use in Kunkel's time.

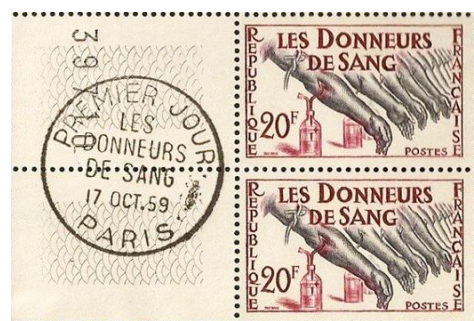
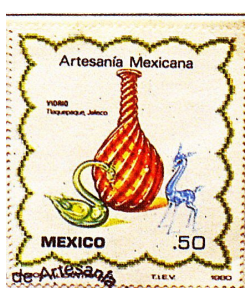
Bottles seem to play a minor part on postage stamps and even then mostly to promote the contents, beer, wine or spirits. Here, the fact that one can order special designed stamps has proved to be good publicity value.

Hunting for glass-related images on stamps I realized once more how much we find ourselves surrounded by glass, be it in the shape of lamp bulbs, medicine bottles or laboratory equipment and protected from the elements by glass windows. Compared with the importance of the latter category, images of the production of it are scarce. An American postage sheet shows a glassblower making crown glass, a Portuguese one the blowing of cylinder glass and a Belgian stamp honours the inventors of the Fourcault drawn glass method, without which modern architecture would not have been possible.

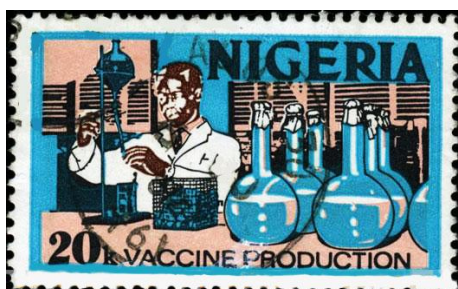

Algerian stamps, issued in 2013, showing Roman funeral urns, 1st - 2nd century A.D. Vessels such as these were exclusively used in the North/Western part of the Roman Empire till, in Christian time, cremation was no longer allowed. Right: Phoenician face-shaped glass bead or amulet, 4th - 1st century B.C. and recently described in our issue 141. Unesco stamp, 1990, showing the object oddly enough in combination with a drawing of the five hundred years younger temple in the former Roman city of Dougga, Tunisia.

Below: Three stamps with pictures of modern glass. From left to right: issue 1956 and 1958, the latter with a vase depicting a young woman. It was exhibited during the Brussels International Exhibition, 1958; Mexican stamp, 1980, with modern glassware, produced at Tlaquepaque, Jalisco State.

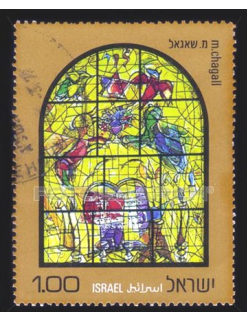
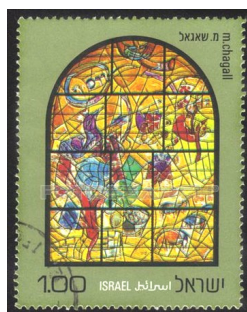

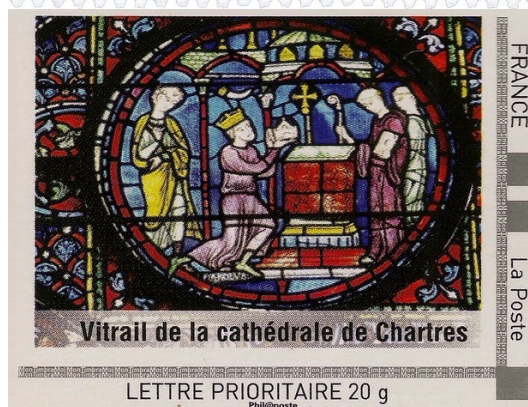
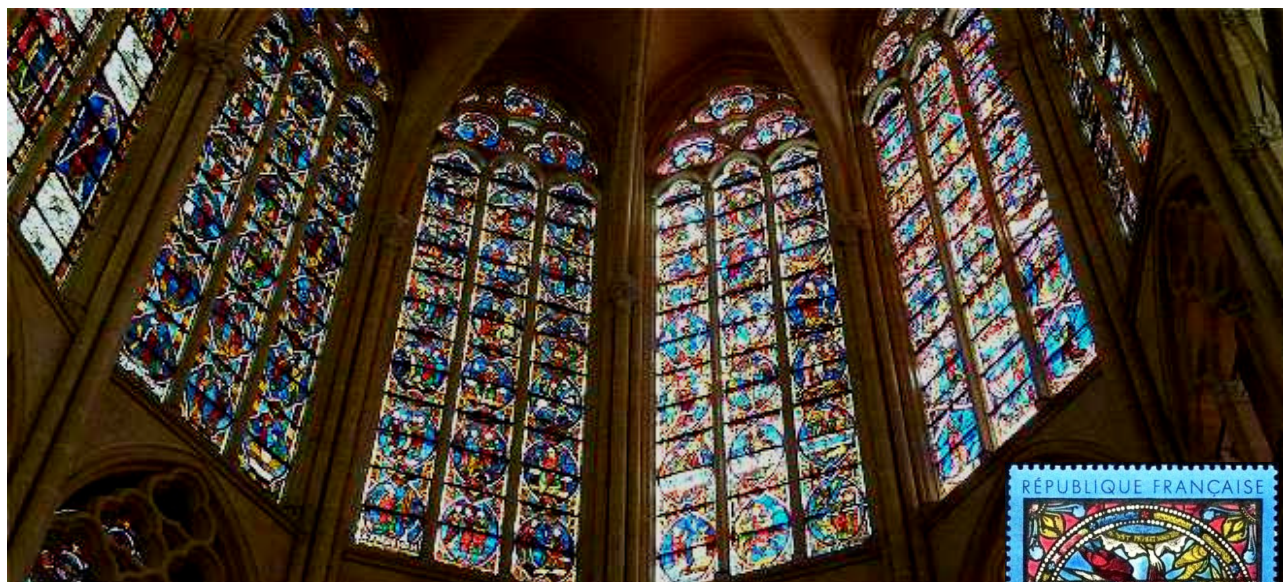
Glass and pharmacy share a long history. Below left: Stamp dedicated to the 120th anniversary of the American Pharmaceutical Association, 1972. Right: The invention of boro silicate glass, in 1887, by Dr. Otto Schott lead to the development of heat resistant laboratory glass ware. Above: Well into the 1960's the bottles used to contain blood were made from glass using borax instead of soda as a flux. They were gradually replaced by plastics.

In 1959, the Hassada Hospital in Jerusalem, commissioned Marc Chagall to design twelve stained glass windows for its synagogue, based on chapter 49 of the Bible book, Genesis, in which Jacob addresses his twelve sons, giving them his blessing. It is a very difficult text and it took Chagall two years of study, but in 1961 the windows were exhibited in New York as well as in Paris and a year later they were installed in Jerusalem.

From left to right: Joseph, Levi, Benjamin, Zebulon and Reuben. The stamps were issued in 1973

Going through the previous pages the reader may, with me, have come to the conclusion that the Scandinavian Postal Services have been the most active in publishing stamps showing a glassblower at work, that most stamps with images of antique glass come from North African countries and that no country seems to be more proud of its heritage of stained glass windows than the French nation.

It is obvious that stamps with religious images from stained glass windows are very popular around Christmas time.

Their colourfulness will add to the mood of the season and may you be aware that at all times and in all seasons you will be surrounded by glass, even while decorating the Christmas tree.

A Glassy Christmas!

De geschiedenis van de glazen kerstversiering

Foto's Erik Ripper Tekst Susan Witte

Onder deze titel is van 21 november 2015 tot 31 januari 2016 in het Nationaal Glasmuseum een expositie te zien van kerstversieringen uit diverse landen

De auteur, Susan Witte, is verzamelaar en bruikleenverschaffer en verzorgde tevens mede de zaalteksten.

Het versieren van een kerstboom is een eeuwenoude traditie. Al in de zestiende eeuw komen versierde sparren- en of dennenbomen met kerst in de Duitse steden Bremen en Selestat (nu Elzas, Frankrijk) voor. De decoratie van deze bomen bestond o.a. uit hosties, papieren bloemen, koek, noten, appels en suikerwerk. Of deze bomen al verlicht werden met kaarsen is niet bekend. Liselotte van de Palts (1652-1722), een Duitse prinses, schrijft in een brief in 1708 over de manier waarop in haar jeugd kerst werd gevierd. In het bijzonder schrijft zij over een “kerstboom”, in dit geval een buxus met kaarsjes.

Eerst rond 1850 maakt de kerstboom zijn intrede in Nederland. Een tijdstip waarop langzamerhand glazen kerstboomversiering zoals wij die nu kennen, in gebruik kwam. In Thüringen in Duitsland en aangrenzende gebieden, ontwikkelde zich een industrie voor glazen kerstversiering. Ook nu nog worden hier het gehele jaar door kerstboomversieringen gemaakt.

Antieke kerstversiering

De glazen kerstversiering uit de beginperiode werd verzilverd met een legering van lood met o.a. tin. Het werken met lood was zeer ongezond, en al spoedig werden er ook versieringen gemaakt met het minder schadelijke zilvernitraat. De vormen waren eenvoudig en gebaseerd op holle kralen. In de eerste decennia van de 20^e eeuw werden veel glazen versieringen gemaakt door thuiswerkers, de gehele familie was hierbij betrokken. Er werd gewerkt met glasbuizen en gasbranders voor verhitting. De vormgeving van de kerstboomversiering, soms vrij geblazen of met behulp van een mal, werd steeds meer uitgebreid. Voor de beschildering werd gelatineverf gebruikt. Kleine dikwandige en dunwandige Biedermeier- of heksenballen vonden ook hun weg naar de kerstboom. Biedermeierballen werden gebruikt om het schaarse

kaarslicht door weerspiegeling te verspreiden. Ook werd een symbolische betekenis aan de ballen toegedicht, namelijk het afweren van onheil en heksen. Deze ballen zijn voorzien van een metalen kapje met ringetje. De meeste van deze ballen zijn gemaakt in de Elzas (Frankrijk).

Boven; eind 19e eeuwse, en Links; begin 20e eeuwse versiering.

Kerstmannen

Veel aspecten van de viering van het kerstfeest in Amerika zijn afkomstig van emigranten uit Europa. Zo heeft Santa Claus zijn naam te danken aan de Nederlandse Sinterklaas. De door de Duitsers meegenomen Pelz Nicel werd “belsnickel”, een nors kijkende kerstmanfiguur.

Glazen bal met plastic kerstman, Italië 1950-1960

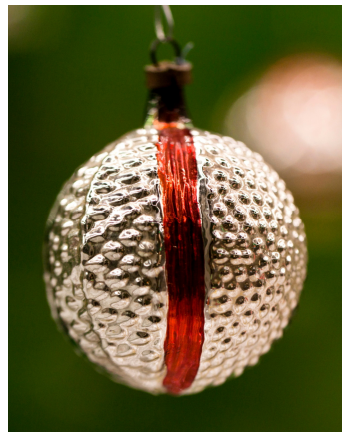
Washington Irving (1812) beschrijft “Santa” als een Goudse pijprokende “jolly Dutchman” die over de toppen van bomen reed in een door paarden getrokken wagen. In het gedicht van Clement Clarke Moore (1822) uit *A Visit from St. Nicholas*, ook bekend onder de naam *The Night Before Christmas*, is voor het eerst sprake van acht rendieren. Hij beschrijft de kerstman als gezellig en kogelrond. De tekenaar Thomas Nast heeft in 1860 en 1866 een kerstman getekend die vanuit zijn slee cadeautjes uitdeelt aan de soldaten. Ook de rode kleur van zijn kostuum heeft de kerstman aan Nast te danken. In het door Nast gepubliceerde boek *Christmas Drawings for All Mankind* zien we een kerstman die cadeautjes door de schoorsteen gooit en over de daken loopt. Haddon Sundblom (1931) die de reclames voor Coca-Cola tekende bleef met zijn ontwerp dicht bij zijn voorgangers. Hij tekende de kerstman zoals wij hem nu kennen.

Belgische kerstversiering 'Ajeko'

In de Tweede Wereldoorlog is de grote productie van kerstversiering in Duitsland stil komen te liggen. Dit heeft ertoe geleid dat glasblazerijen zowel in België als in Nederland glazen kerstversiering gingen maken als bijproduct. Alfred Jezelin en zijn medewerkers hebben in het Belgische Schelle op kleine schaal glazen kerstboomversiering gemaakt. De productie is in de veertiger jaren van de vorige eeuw in het nabijgelegen Hemiksem geperfectioneerd en uitgebreid tot wel meer dan 200 verschillende modellen en vele variëteiten. Het bedrijf is in het begin van de vijftiger jaren verhuisd naar Luxemburg waar de productie van kerstversiering naar alle waarschijnlijkheid is gestopt. Deze kerstboomversiering, bekend onder de naam Ajeko, is niet zoals de meeste kerstversiering met de gasbrander gemaakt, maar aan de pijp geblazen met glas uit de smeltoven. Het karakteriserende ophangoog van glas werd er wel later met behulp van een gasbrander aangezet. Voor het glazen ophangoog is in 1943 een octrooi verkregen. Op beperkte schaal heeft ook de firma Flaconnerie et Cristallerie in Jumet omstreeks 1944 als bijproduct kleine series kerstballen gemaakt. Ook deze ballen zijn aan de pijp geblazen maar hebben geen glazen ophangoog.

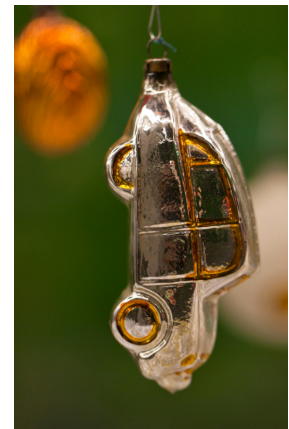

Ajeko 19939-1950

*Duits/ Tsechoslowaakse
kerstboomversieringen 1930-
1950.
Onder; Laucha hert,
Duits/Tsjechoslowaaks, ca. 1920*

Duitsland en Tsjecho-Slowakije hebben een grote productie aan kerstballen voortgebracht met een verscheidenheid aan vormen. Inspiratiebron voor de kerstboomversiering in de eerste helft van de vorige eeuw zijn voorwerpen uit het dagelijks leven en technische ontwikkelingen. Schemerlampen en theepotten, maar ook zeppelins, auto's en treinen vinden we terug in de kerstboomversiering. Maar naast al deze nieuwkomers blijven de vogels met hun prachtige glasvezelstaarten en paddenstoelen (gelukssymbool) populair.

Tsjechoslowaakse kerstversiering 'Gablonz'

In de Tsjechische stad Jablonec (in de Tweede Wereldoorlog onder Duitse bezetting bekend als Gablonz) wordt al vanaf ongeveer 1550 glas gemaakt. Jablonec heeft grote bekendheid verkregen met de vervaardiging van glazen kralen en imitatie-edelstenen en

was in de 18^e eeuw een geduchte concurrent voor de machtige Venetiaanse glasindustrie.

Een groot deel van de productie bestond uit dunne glaspijpjes en kralen, vrij of in een mal geblazen. Voor de vervaardiging van kerstversiering werden ook glasstaafjes gebruikt die net lijken op een rijtje kralen en op de gewenste lengte kunnen worden afgesneden.

Thuiswerkers maakten vanaf het begin van de vorige eeuw met deze kralen en draad prachtige filigraanachtige kerstboomversieringen.

In het begin waren dat vooral geometrische figuren en sterren, maar later andere, zoals spinnen, molens, mandjes, fietsen en

vliegtuigen. Ook in Rusland en in de vijftiger jaren in Japan werd deze kralenversiering gemaakt. De Russische modellen zijn iets grover.

Russische kerstversiering

*Boven; Koning Winter, ca. 1950.
Rechts; Twee maal
Ded Moroz
(Vadertje Vorst).*

De Russische Kerstman, Ded Moroz (Vadertje Vorst) is vooral bekend als opa van Sneegoesjka, het sneeuwmeisje dat hem helpt bij het rondbrengen van de pakjes in een arrenslee. Ze doen dat niet met kerst maar met Nieuwjaar. Een grote groep orthodoxe christenen viert Kerstmis op 6 en 7 januari.

Voor de oudste Russische kerstboomversiering heeft de antieke Duitse productie model gestaan. Karakteristiek voor de Russische versiering zijn de mensfiguren die sagen en sprookjes uit Rusland, maar ook sprookjes als Roodkapje verbeelden. De karakters uit het verhaal Cipollino (kleine ui) van de Italiaan Gianni Rodari kunt u terugvinden in één van de in de vitrines in Leerdam. Het is Cipollino die vecht tegen de onrechtvaardige behandeling van zijn plantenvrienden door prins Citroen en de overdreven trotse Tomaat.

Het belangrijkste thema is de strijd van de onderklasse en het goed versus kwaad alsmede het belang van vriendschappen in moeilijke tijden. Ook thema's als dieren, de natuur, flora en fauna, het circus en zelfs propaganda zijn in de kerstboomversiering vertegenwoordigd. De figuren werden grotendeels door thuiswerkers gemaakt en met de hand beschilderd. Dikwijls werden dezelfde thema's uitgevoerd in verschillende stijlen en

ontwerpen. Vanaf 1970 is de productie naar fabrieken overgegaan.

Nederlandse kerstversiering

In Nederland is door een aantal glasblazerijen, zoals E.N.G (Eerste Nijmeegsche Glasmaatschappij), Neon-Emba, VEBA, Algemeene Glasblazerij A.G. v/h Gebr.IJlst, Kalsbeek, Glasblazerij Hart & Co., Bruns, als bijproduct kerstboomversiering gemaakt. De plotselinge opkomst van de productie van kerstboomversiering in ons land werd veroorzaakt door het stilvallen van de productie uit Duitsland in de Tweede

In 1950 werd er faillissement aangevraagd. In 1952 is de DDR uitgegroeid tot een van de grootste producenten van kerstboomversiering. Op de kerst-Messe die dat jaar in Amsterdam werd gehouden, domineerde de DDR met een aanbod van negentig procent. De resterende tien procent van het aanbod kwam uit Nederland, Japan, West-Duitsland en België.

Wereldoorlog. Ook in de jaren kort na de oorlog bleef de situatie gunstig voor de Nederlandse fabricage. Dit blijkt uit een krantenartikel uit 1946 in de *Leeuwarder Courant*: *“Tsjecho-slowakije, dat ook veel en mooi goed maakt, levert niet naar ons land, omdat er geen deviezen beschikbaar zijn.”*

De glasblazerij E.N.G is in 1946 begonnen met het maken van kerstboomversiering. Volgens een artikel van 22 oktober 1947 in *De Gelderlander* is het bedrijf in korte tijd zelfs uitgegroeid tot een bedrijf met 47 personeelsleden en een export ter waarde van 3 miljoen gulden. E.N.G. zou in de volgende jaren nog uitgroeien tot 125 werknemers. Het succes was echter van korte duur.

Wie het kleine niet eert....

Een lid stelt zich voor: Anne Burghout

Interview door Coos van Deursen

Het is begin november als ik op weg ben naar Apeldoorn. Na Utrecht te zijn gepasseerd worden al snel de bossen van de Veluwe zichtbaar. De bomen staan nog volop in blad, geel, roodbruin, en oranje afstekend tegen de helderblauwe lucht. Het is warm voor de tijd van het jaar. Er worden in de Bilt records gebroken.

Ik ga op bezoek bij Anne Burghout. Eén van de jongste leden van onze vereniging. Maar wat haar leeftijd betreft behoort ze toch, zoals zo velen van ons, tot de senioren.

In Apeldoorn parkeer ik mijn auto bij haar voor de deur, probeer tot twee maal toe netjes aan de parkeerautomaat te betalen, krijg in beide gevallen geen bonnetje terug en besluit maar een briefje met een toelichting achter de voorruit te leggen. Je weet maar nooit.

Ik volg de aanwijzingen van de huisnummers op de gevel en vind gemakkelijk de deur die al op een kiertje voor mij openstaat. Binnen staat de koffie al voor me klaar.

Dit is niet het eerste bezoek dat ik aan een van de leden van onze vereniging breng. Er is al een zekere routine bij mij ontstaan. Het eerste wat je na binnenkomst doet is: om je heen kijken naar elementen die duidelijk maken 'wat de aard van de verzameling is'. Het is me gebleken dat verzamelaars tussen hun verzameling leven. Ze zijn er altijd door omgeven. Je ziet het in één oogopslag.

Maar laat ik eerst even vertellen wie Anne Burghout is. Geboren en getogen in 'Groot Apeldoorn' zo te zeggen. Als oudste uit een gezin van drie kinderen woonde ze aan de Oude Apeldoornseweg in Beekbergen. Na de Middelbare school volgde zij een opleiding kunstgeschiedenis en archeologie. Het was een teleurstelling dat zij na de voltooiing van deze studie daarin geen werk vond. Het bleef bij een paar stages maar geen vaste aanstelling. Door haar liefde voor 'het boek' kon zij aan het werk bij de gemeentelijke bibliotheek als bibliothecaresse. Een paar jaar later stapte ze over naar een soortgelijke baan bij het Kadaster in Apeldoorn. En daar werkt ze nog steeds met veel plezier als administratief medewerkster.

Uit de opleiding Kunstgeschiedenis is vooral de periode van de Jugendstil en de Art Nouveau (van rond 1900) haar lief geworden. Ze sluit zich al snel aan bij de VVNK (de Vereniging voor de Nieuwe Kunst) en neemt deel aan diverse excursies naar steden waar de architecturale uitingen van deze stijlperiode nog volop te bewonderen zijn. Ook de voordrachten die door de vereniging worden georganiseerd en de gesprekken die daaruit volgen geven altijd veel voldoening net als de bezoeken aan musea bijv. het Drents Museum in Assen waar een aparte afdeling aan de Jugendstil - Art Nouveau is gewijd.

Bijna als vanzelf komen er na 1990 uitingen van deze kunstvorm in huis. Keramiek, glas, vazen, drinkglazen, aardewerk. En boeken! Stapels boeken! Het is leuk om van zo'n object te weten wie het heeft gemaakt en te kunnen lezen hoe de maker ervan zich heeft ontwikkeld. Zelf bezit zij die kunstscheppende gave niet.

Ook in het TV programma Kunst- en Kitsch komen vaak uit deze periode interessante dingen op tafel en daarom slaat ze zo'n uitzending niet vaak over.

Zelf zegt ze daarover: 'Omdat het Leerdamse sierglas enorm in de belangstelling kwam en ik me daar ook toe aangetrokken voelde werd ik ook lid van de Vereniging 'Vrienden van het Moderne Glas'

Ik heb dat 23 jaar volgehouden maar toen er steeds meer 'ultramodern' glaswerk werd besproken, waar ik geen affiniteit mee had, heb ik dat lidmaatschap opgezegd. Intussen een 3 tot 4 jaar geleden.

Op een goede dag lees ik in de Verzamelaarskrant een artikel over parfumsflesjes. Van Johan Soetens. De naam van de vereniging De Oude Flesch wordt erin genoemd ik besluit een overstap te maken en lid te worden.

En parfumsflesjes te gaan verzamelen.

Omdat ik niet over veel ruimte beschik, leek het mij een goed idee om mij te beperken tot deze kleinere objecten. Intussen heb ik er een aardig aantal van bijeengebracht. Ze nemen toch meer ruimte in dan je zou denken. Als je parfumsflesjes e.d. serieus gaat verzamelen kom je er achter dat het niet alleen om het flesje zelf maar over de hele sfeer er omheen gaat. De dopjes, de etikettes, de doosjes: het hoort er allemaal bij. Het meest waardevol zijn de flesjes met de parfum er nog in en in de complete geschenkverpakking. Nog beter is het als er ook een stukje toiletzeep naast is verpakt. En dan gaat alles toch

meer ruimte innemen dan ik aanvankelijk dacht. In de V.S en Engeland zijn er grote verenigingen op dit gebied. Ik probeer op bric-à-bracmarkten natuurlijk wat te snuffelen maar het is me intussen wel gebleken dat ook die handelaren goed op de hoogte zijn van de prijzen die ze kunnen maken. Kijk, dit groene flesje kocht ik bijvoorbeeld in Engeland voor 60 pond. Er zit ook een sierlijk dopje op, dat maakt ook veel verschil.

Ik moet het dus vooral hebben van wat ik toevallig tegenkom want een collectie zoals we die kortgeleden in het Lalique Museum in Doesburg hebben bewonderd, daaraan zal die van mij helaas niet kunnen tippen. Maar elk flesje heeft haar eigen geschiedenis en uitstraling en dat is het leuke van deze verzameling. Het zit 'm niet in de spectaculaire dingen.'

Ik had ze bij binnenkomst al zien staan, de kleine flaconnetjes. Anne heeft ze voor het gemak voor mij uitgestald op een paar dienbladen. We gaan er even apart voor zitten. Ze pakt er een paar en noemt me opvallende details. En ik moet toegeven: ze hebben zo afzonderlijk bekeken, wel iets. Ik fotografeer er een paar. Maak meteen ook wat foto's van het andere glaswerk en vraag Anne tenslotte of ik haar ook op de foto mag zetten. Niet met een klein parfumsflesje, dat valt niet op, we kiezen voor een boek over de Jugendstil waar alles mee begonnen is.

Daarna komt er een einde aan ons gesprek. Ik loop weer naar mijn auto. Benieuwd of er een bekeuring onder de ruitenwisser zit. Niets te zien! Dat valt weer mee. Op weg naar huis bedenk ik me: bij ons thuis staan in de

toiletkast van Ieneke wat parfumsflesjes (zelfs een paar in hun originele doosje) die kennelijk nooit meer in gebruik zijn. Ze vallen zeker niet meer in de 'smaak'. Hoeveel van dergelijke flesjes zouden er nog staan in dezelfde soort kastjes bij de vrouwelijke lezers van ons blad? Wie weet wat voor leuke, interessante exemplaren er tussen zitten. Kunt u ze niet eens meenemen en aan Anne geven. Dat zal ze zeker weten te waarderen!

*Liduina valt op het ijs.
Uit: 'Vita alme virginis Lijdwine'. van
Joannes Brugman, 1498
Foto Gemeentearchief Schiedam.*

Liduina van Schiedam

De geschiedenis van een stadsheilige.

Tentoonstelling in het Jenevermuseum

van 20 november 2015 t/m 20 maart 2016

Julia van Weijen

Het Liduina-jaar 2015 heeft drie Schiedamse erfgoedinstellingen geïnspireerd om gezamenlijk een tentoonstelling te organiseren over het leven en de verering van Liduina, een stadheilige met internationale bekendheid. Het Stedelijk Museum Schiedam, het Gemeentearchief Schiedam en het Nationaal Jenevermuseum presenteren de tentoonstelling: *Liduina van Schiedam. De geschiedenis van een stadsheilige* in het Jenevermuseum in Schiedam. Dit jaar is het 125 jaar geleden dat paus Leo XIII de verering van Liduina officieel goedkeurde en bekrachtigde. Ter ere van deze gelegenheid heeft de gemeente Schiedam 2015 uitgeroepen tot het Liduina-jaar. Liduina is dé Schiedamse stadsheilige met internationale faam. Niet alleen zijn er in Schiedam allerlei objecten in collecties en plekken en instanties die aan haar herinneren, ook veel organisaties in het buitenland, van scholen tot ziekenhuizen, dragen haar naam. In Canada is zelfs een ijshal naar haar vernoemd. Nog altijd is Liduina van Schiedam een begrip.

Boven: Twee drinkkommetjes, z.g. Maigeleins, Duits, 15^e eeuw. H. 4,5 en 4,8 cm. Ingestoken bodem.

Rechts: Ovaal flesje uit het Rijn/Maasgebied, 15^e eeuw. H. 7,3 cm.

De tentoonstelling presenteert schilderijen, reliëfs, boeken, beelden, archief- en documentatiemateriaal afkomstig van de musea, het Gemeentearchief en de Schiedamse gemeenschap.

De tentoonstelling bevat geen glazen voorwerpen. Uit de 14^e en 15^e eeuw zijn die om te beginnen al schaars en het is niet waarschijnlijk dat een eenvoudig meisje als Liduina dergelijke, voor die tijd luxe voorwerpen ter beschikking had. Dat er hier toch enig voor die tijd gangbaar gebruiksglas wordt afgebeeld is een initiatief van de redactie van het Glashistorisch Tijdschrift.

**Boven: Twee ribkommen, 14^e-15^e eeuw. Rijn/Maasgebied.
H. 5,4 cm.**

Rechts: Twee knobbelbekers, 14^e eeuw. H. 10,8 cm.

De presentatie vertelt over het leven van Liduina en de ontwikkeling van haar verering, en maakt daarmee de betekenis en het belang van de heilige voor de stad Schiedam duidelijk.

Liduina was een meisje dat leefde in de 15de eeuw. Door een val op het ijs is zij vanaf haar vijftiende aan bed gekluisterd. Gedurende haar ziekbed heeft ze visioenen en vinden in haar bijzijn wonderen plaats. Al tijdens haar leven verwerft zij hiermee tot ver buiten Schiedam bekendheid, waardoor er dan al sprake is van een Liduina verering.

Haar faam wordt na haar dood alleen maar groter mede dankzij het boek '*Vita alme virginis Lijdwine*' dat in 1456 is geschreven door Joannes Brugman. Een beroemd prediker die bij het grote publiek bekend is door het spreekwoord 'Praten als Brugman'. Een gedrukte uitgave van dit boek uit 1498 met begeleidende illustraties geeft een verrassend en helder tijdsbeeld.

Boven: Dubbelconische fles, Duits, 15e eeuw.

Rechts: Drie Krautstrunken, blauw/groen glas, 15e eeuw. H. 12, 12,5 en 11,8 cm.

In de 15e eeuw waren dit, mét de maigeleinen, de meest voorkomende drinkglazen. Ze zijn bij archeologische opgravingen veelvuldig aangetroffen.

De Liduinaverering blijft, zeker in Schiedam, ook na de Reformatie bestaan. In de 19e eeuw bloeit de verering op. Door de florerende jeneverindustrie in de 18e eeuw zijn Duitse overwegend katholieke branders en brandersknechten naar Schiedam getrokken. Hierdoor barst de Katholieke gemeenschap uit haar voegen. De oprichting van een nieuwe parochie en de bouw van nieuwe kerken, zoals de Havenkerk, de Frankenlandse kerk en de Singelkerk, die grotendeels worden betaald met het in de jeneverindustrie verdiende geld, zijn een gevolg. Liduina en haar verering spelen daarbij een prominente rol. De opvoering in 1933 van een zogenaamd Mysteriespel waarbij het leven van Liduina wordt nagespeeld door 7.000 katholieke meisjes is een markant hoogtepunt. Hiervan zijn unieke filmbeelden te zien op de tentoonstelling.

**Franse wijnglaskoeler met twee maskers, ca. 1700.
H. 10,2 cm**

zelf maar zeker ook de sociale contacten die daarmee samenhangen. Andere verzamelaars, antiquairs, museumbezoeken en boeken. Dat kenmerkte het leven van mijn ouders in hun vrije tijd. Nu de collectie op een zorgvuldige manier in kaart is gebracht kan ik als zoon van de verzamelaars een gevoel van trots niet onderdrukken. De bevlogenheid van mijn ouders als verzamelaars vertaalt zich in kwaliteit en diversiteit van de collectie.

Blauwe glasdraden

Hoe was de collectie opgebouwd, wat straalde die collectie uit en wat sprak mijn ouders aan in glas? Zij verzamelden niet encyclopedisch; het ging niet om het tonen van de geschiedenis van het glas, het ging niet om een overzicht van stijlen en productieplaatsen. Fascinerend voor hen was het materiaal en de mogelijkheden die dat materiaal bieden. Het ging om de schoonheid, de schoonheid van de vorm. En vandaar dat in de verzameling de elegantie van een Venetiaans glas en de stoerheid van een roemer zijn terug te vinden. Maar het was vooral de ijlheid, de kwetsbaarheid, de bijzondere vorm en de blauwe glasdraadversiering. Ik denk dat daarom de Façon de Venise glazen uiteindelijk zo belangrijk zijn geworden en de kern van de collectie vormen. Mijn ouders konden verliefd worden op een glas en dan – als de financiën het toelieten – werd het aan de verzameling toegevoegd. Vaak was dat – zoals dat bij liefde gaat- irrationeel. En soms ook was de liefde na een paar jaar bekoeld en werd het glas weer verkocht. Toen de verzameling groter werd, kwam er ook meer oog voor hogere kwaliteit.

Glaasjes van het eerste uur werden weer verkocht en er kwamen ‘belangrijker’ stukken voor in de plaats.

Van elk glas in de collectie is een inventariskaartje waarop een korte beschrijving staat, de plaats en de bron waar het verworven was en de aankoop prijs. Soms maakte mijn vader een klein tekeningetje van het glas om de beschrijving van de vorm te verduidelijken. Gelukkig zijn ook de gegevens bewaard van de glazen die later weer zijn verkocht.

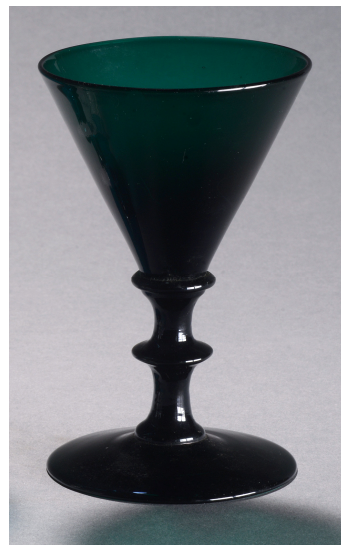
In het vorige nummer meldden we de tentoonstelling bij Lameris met glazen uit de collectie van Joke en Jan van Beek-de Bruijn. Hieronder een bewerking van de inleiding van de bijbehorende publicatie The Van Beek collection – Passion for glass, geschreven door de zoon van de verzamelaars, conservator bij het Allard Pierson Museum in Amsterdam en kenner van het archeologische glas.

De collectie Van Beek

Door René van Beek

Het is een persoonlijk relaas hoe ik als kind heb meegemaakt hoe een glasverzameling ontstond en hoe de fascinatie voor glas het leven van mijn ouders op een prettige manier beheerste. Een groen paraplu glaasje dat bij een antiquair in Hilversum in 1969 werd gekocht, was het begin van een fraaie verzameling antiek glas waar mijn ouders vele decennia enorm veel plezier aan hebben beleefd.

Met veel liefde werd er thuis gesproken over het oude glas. De transparantie, de variatie in vormen en ook het kwetsbare waren factoren die het glas voor hen zo aantrekkelijk maakte. Van het ene glas kwam het andere en ze raakten verknocht aan het glas zodat er uiteindelijk een mooie en bijzondere collectie ontstond opgesteld in vitrines die mijn vader zelf maakte. Het was vaak een onberedeneerbare impuls om een glas aan te kopen. De collectie werd gekoesterd. Een verzameling gaat je leven beheersen. Bij mijn ouders was de stimulans niet alleen het glas

Een glaasje voor 175 gulden gekocht in Parijs werd na enkele jaren voor 250 gulden weer verkocht of gebruikt als aanbetaling van een nieuwe aanwinst! Het doel van deze transacties was altijd de verhoging van de kwaliteit. De groene paraplu glaasjes van het eerste uur zijn in de collectie gebleven en zijn dus na vele decennia weer op de markt gekomen. Toen ik ouder werd, heb ik mij er wel over verbaasd dat mijn ouders niet de behoefte hadden om sommige glazen te publiceren.

Maar net als bij vele andere verzamelaars was die wens niet zo aanwezig. Toch vindt mijn vader het geweldig dat er een publicatie is over de collectie Van Beek waar Kitty en Anna Laméris elk glas hebben onderzocht en beschreven.

Contacten met verzamelaars

Het aantal verzamelaars dat zich met glas bezighoudt, was niet heel groot. Over en weer elkaars collectie bekijken hoorde er ook bij. Vele leuke contacten kwamen voort uit deze belangstelling. Verzamelaars die je ontmoette op een antiekbeurs of bij een bezoek aan de antiquairs in de Spiegelstraat in Amsterdam. En dan begon de conversatie met de vraag: *wat verzamelt u?* Zowel antiquairs als verzamelaars wisten de weg naar Hilversum en later naar Baarn te vinden. Mijn ouders waren zeer francofiel en reisden graag in Frankrijk. Een paar keer per jaar kwamen zij in Parijs waar vele antiquairs vooral in het quartier St. Germain werden bezocht en waar ze ook kochten. Dat verklaart de diverse Franse glaasjes in de collectie.

Het glas werd opgesteld in vitrines die mijn vader zelf ontwierp en bouwde. Met licht erin zodat er een fraaie en veilige opstelling van het glas was. Maar naarmate de collectie groeide moesten de vitrines ook groter worden... gelukkig kende het vooroorlogse huis in Hilversum genoeg nissen en inhammen waar een vitrine paste. Vaak spraken mijn ouders over het gebruik van het glas maar zoals veel verzamelaars durfden ze dat niet goed. Een enkel slingerglas werd gebruikt om met Oudjaar champagne uit te drinken.

Frides en Trudy

De meeste glazen werden in Amsterdam gekocht. Een zeer groot deel van de glazen is afkomstig van de firma Laméris. Als toonaangevende antiquair op het gebied van glas waren mijn ouders daar goede klanten. Als kleine jongen mocht ik ook wel mee en ik herinner me de zaterdagmiddagen waarbij mijn ouders en Frides aan het eind van de middag naar de grote kamer boven de zaak verhuisden waar een enorme tafel stond met een groot boek als een soort patiëntendossier lag waarin alle administratie over inkomende en uitgaande glazen stond. Als kind had ik niet kunnen bedenken dat vele decennia later in de etalage van de winkel van Laméris de letters *collectie Van Beek* ieders aandacht trokken!

Tot slot

Op één van die vele korte reizen naar Parijs is mijn moeder overleden. Daarna is er de klad gekomen in het aankopen van antiek. Mijn vader heeft nog een paar glazen gekocht Maar het was een hobby die mijn ouders met z'n tweeën hebben gehad en het was beslist mijn moeder die de drijvende kracht was achter de verzameling. Zij genoot van de contacten en legde ook met verve nieuwe contacten. Schreef briefjes naar verzamelaars om ze uit te nodigen ook in Hilversum te komen kijken. Mijn vader genoot op zijn manier hiervan en is ook in Baarn waar mijn ouders naar toe verhuisden nog heel lang van het glas blijven genieten. Hoogtepunt voor hem was de tentoonstelling in de Nieuwe Kerk in 1991 waar een zestiental glazen uit de collectie was tentoongesteld.

Ook mijn vader ziet dit als een afgesloten periode en het is goed dat de stukken uit de collectie Van Beek in andere handen komen. Mijn ouders hebben vaak gezegd dat zij het als verzamelaars zo heerlijk vonden om dergelijke mooie vondsten tegen te komen in de handel. In antiekwinkels en bij veilingen. Als de collectie om wat voor reden dan ook uiteen zou vallen dan moet die collectie terug naar de kunsthandel. En zo gebeurde het. Mijn vader heeft met veel plezier de prachtige publicatie bekeken en is gelukkig met de toewijding die spreekt uit de artikelen en de beschrijvingen van de glazen.

Links: Uiterst zeldzaam Hollands geribd wijnglas, 17^e eeuw, H. 19,3 cm. Boven: Een viertal groene Roemers, Nederlands of Duits, 2^e helft 17^e eeuw. Onder: Zoutvaatje van paars glas, Frans of Duits, 17^e-18^e eeuw. H. 7,5 cm.

Het verzamelaarsechtpaar Jan en Joke van Beek

EN DAN DIT NOG...

Bestuur en Redactie wenst U allen een voorspoedig en leerzaam verzameljaar!

Wij zien U graag op **19 maart 2016** op de Algemene Ledenvergadering in het Museum Overschie. Dat is een zaterdag; het museum is op zondag gesloten.

De Oude Flesch veiling in Leerdam

Willem van Traa

Alles was dit jaar anders bij onze september veiling. Niet meer knus onder elkaar in Utrecht met koffie en taart en één veiling waar alleen leden van de vereniging mochten bieden. Nu werd er tijdens de Glasdagen in Leerdam twee keer geveild en kon iedereen haar/zijn glas inbrengen en ook meebieden. Waren al deze veranderingen een stap te ver? Of konden we de concurrentie van bijvoorbeeld de Open Monumentendag niet aan? Ik heb maar weinig leden kunnen begroeten. Ook haakten twee van het veilingteam af, waaronder op het laatste moment ook de veilingmeester. Gelukkig sprongen vrijwilligers in de opgevallende plaatsen. Dankzij Jean Jetzer, Klaas Prins, Henk Pluim, John Poot, Gerard Snoeks en Arie Vijfvinkel konden de geplande veilingen doorgaan. John geef ik extra aandacht. Hij was er op de veilingdagen maar ook op de voorafgaande vrijdag om onze publiciteit te verzorgen. Daardoor kan het geen van de vele bezoekers zijn ontgaan dat de Oude Flesch er in Leerdam bij was. Zelf mocht ik beide dagen als veilingmeester optreden, wat een bijzondere ervaring is geweest.

Precies aantal heb ik niet, maar er zaten elke dag zo'n 25 à 35 mensen in de zaal. Helaas bood nog niet de helft. Hebben we alles al, kunnen we thuis niets meer kwijt of was er niets interessants bij? Feit is dat er toch weer veel beschadigde kavels waren. Daar moeten we dus nog strenger op toezien. En vijf flesjes in één kavel proppen om de minimumprijs te halen, kan echt niet meer. Het wordt toch niet verkocht. Klaas' administratie heeft wel harde feiten: er waren 224 kavels aangemeld, waarvan er 28 niet zijn 'op komen dagen'. Later zijn vanuit de beurs nog 8 andere ingebracht. Op de zaterdag zijn 54 kavels verkocht voor een bedrag van € 2216,50. Veel wat niet verkocht was, is weer terug naar huis gegaan. Zondag zijn er van de 57 kavels bij de 'uit de hand veiling' 44 verkocht voor € 445. Ik vind dat voor een eerste keer geen slecht resultaat. Ik vraag me af hoe we verder moeten. Terug naar de knusse veiling-oude-stijl met alleen de leden kan niet meer. Nu waren ruim de helft van de bidders bezoekers van de Glasdagen. Mij is duidelijk dat we na dit eerste begin binnen de Glasdagen door moeten gaan, omdat daar onze toekomst ligt. Naast de veiling had Johan Soetens zondag veel succes met zijn lezing over de geschiedenis van de parfumsfles 'Niet aan uw neus voorbij'. Een citaat bij de vroeger open in het decolleté gedragen parfumsflesjes: '...zodat heren niet alleen ogen maar ook neusgaten te kort kwamen bij het aanschouwen van al dat moois'.

HET JENEVERMUSEUM HASSELT DIGITALISEERT DE COLLECTIE AFFICHES

Johan Soetens

Het Hasseltse jenevermuseum bezit een bijzonder mooie collectie van ongeveer 460 affiches van Belgische jeneverstokerijen van 1850 tot 2000. Een vijftigtal daarvan wordt permanent getoond in het museum maar het grootste deel van deze affiches wordt bewaard in het depot. Voor 2016 staat een project gepland in samenwerking met plaatsgenoot Museum 'Het Stadsmus' rond affiches over jenever en likeur, met onder andere een tentoonstelling en een publicatie. (In 1994 verscheen reeds het schitterende standaardwerk 'Jenever en Likeur in Kleur', *Belgische jenever- en likeuraffiches 1885-1940* van de hand van Karl Scheerinck). In het kader van dit project en om de affiches duurzaam te bewaren, worden ze nu door een gespecialiseerd bedrijf gedigitaliseerd om in een later stadium online ontsloten te worden via 'Erfgoedplus'. We kunnen niet wachten!

OFFICIELE OPENING DEPOTJENEVERMUSEUM SCHIEDAM

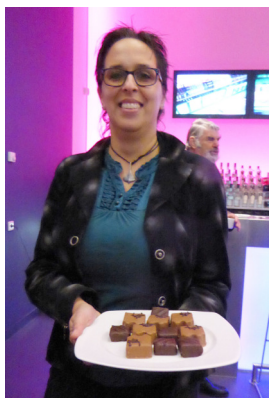
Johan Soetens

Op 4 november j.l. verzamelde zich een groep van circa 40 genodigden in de ontvangstruimte van Koninklijke De Kuyper voor de officiële opening van het depot van het Schiedamse Jenevermuseum en vooral van de daarin geïnstalleerde klimaatruimte. Natuurlijk was dat alles al lange tijd open: voor de vrijwilligers vooral, die hier al enkele jaren wekelijks aan het werk zijn (zie het artikel 'De Doeners van het Depot' in blad 139).

De recent aangetreden directeur Marjolein Brouwer heette iedereen welkom en vermeldde met trots dat het Jenevermuseum met een collectie van 30.000 objecten, 3.000 boeken, 36.000 miniatuurflesjes, honderden bruiklenen en 300.000 unieke jenever archiefstukken, waaronder een indrukwekkende collectie historische etiketten, al lang de status van klein lokaal museum ontgroeid is. De collectie groeit nog steeds doordat ouder wordende verzamelaars maar ook fuserende gedistilleerdbedrijven een zinvolle bestemming voor hun spullen zoeken.

Vervolgens gaf vrijwilliger Gerard Sloos, oud-Hoofd Productie Service Vereenigde Glasfabrieken, een toelichting op de wijze waarop de uit het voormalige Delftse Legermuseum afkomstige klimaatkamer naar de depotruimte bij Koninklijke de Kuyper is verhuist en vergat niet daarbij de medewerking te vermelden van het in zwaar hijswerk gespecialiseerde bedrijf Mammoet. Omdat het op een soort schiereiland gevestigde museum in Delft niet per vrachtwagen te bereiken was, werd de klimaatinstallatie met een enorme kraan uit het museum gelicht en over het water naar de vaste wal getild.

Na deze inleidingen was het tijd voor koffie en, te oordelen naar de snelheid waarmee ze verorberd werden, onweerstaanbaar lekkere jeneverbonbons.

HET NEDERLANDSE BLOEMBOLLENGLAS GLASMUSEUM LEERDAM 15 JANUARI TOT 15 MAART 2016

Van 15 januari tot 15 maart 2016 is in het Nationaal Glasmuseum een tentoonstelling over het Nederlandse Bloembolglas. Glazen gemaakt door de Glasfabriek Leerdam, de Maastrichtse fabrieken, en de glasfabriek De Lek worden tentoongesteld. Eveneens te bezichtigen zijn glazen van hedendaagse Nederlandse ontwerpers. Daarnaast staan er glazen, die veel in Nederland verkocht werden, zoals die van de firma Rima en Hakbijlglas. De glazen komen uit de collecties van leden van de Bloembollenglazenclub.

Ter gelegenheid van de tentoonstelling geeft het museum het hoofdstuk over de Nederlandse glazen uit 'Bloeiend Glas' als boek uit. Bloeiend Glas werd in 2009 uitgegeven ter gelegenheid van het 10-jarig jubileum van de club.

Het hoofdstuk is bijgewerkt, is ongeveer 80 pagina's en de kosten zullen hoogstens 12,50 euro per boek bedragen. Wanneer u zeker wilt zijn van een exemplaar, voorintekenen kan. Dat kan door een mailtje te sturen naar Betsie van Tol van het Nationaal Glasmuseum, E-mailadres: ondersteuning@nationaalglasmuseum.nl.

Vermeld uw naam, adres, e-mailadres en het aantal exemplaren dat u wilt kopen.

De tentoonstelling wordt opgefleurd door bloeiende hyacinten.

Van de Leerdamse en Maastrichtse glasfabriek heeft iedereen wel eens gehoord maar de glasfabriek 'De Lek' in Schoonhoven zal bij de meeste lezers onbekend zijn.

Bij mij ook – tot ik, juist toen de tweede druk van mijn boek 'In Glas Verpakt' bij de drukker lag, een prentbriefkaart in handen kreeg met een luchtfoto van dat bedrijf waar ik nog nooit van gehoord had. Dat kon ook moeilijk anders, want de zaak heeft maar kort bestaan. De aanvang van de vennootschap lag op 1 augustus 1950, de inschrijving in het Handelsregister te Gouda was op 21 maart 1951 en het einde kwam tijdens de Watersnoodramp in 1953 – het jaar dat ik mijn intrede maakte in de wereld van het glas. De fabriek maakte sierglas, persglas en laboratoriumglas met behulp van Oost-Europese glasblazers. De komende tentoonstelling werd mede aanleiding om nader onderzoek naar deze glasfabriek te doen.

In een toekomstig nummer hopen we daarover te berichten. (JS)

VERZAMELBEURS UTRECHT

21 EN 22 NOVEMBER 2015

In november stond onze vereniging weer met een fraaie informatiestand op de Verzamelaarsbeurs in Utrecht. Op onze stand hadden we deze keer een aantal mooie antieke flessen getoond zoals paardenhoeven, kattenkoppen, kelderflessen en kuttrolfs. Bovendien werd er in een aparte vitrine een keur aan Drioli likeurflesjes getoond. Dit zijn zeer kleurrijke keramieken flesjes in de vorm van figuurtjes zoals muzikanten, mensen in klederdracht enz.

Voor onze stand was zeer veel belangstelling en we ontvingen menig compliment. Ook bezochten een aantal leden van onze vereniging de stand. Bij ons konden ze even uitrusten, hun vondsten tonen en ervaringen uitwisselen.

Altijd gezellig.

Ook andere leden van onze vereniging waren met een stand op de beurs aanwezig. Bij ons in de hal stonden Horst Klusmeier en Torsten Werhand die bijzondere flessen aanboden. Ook bij ons in de buurt stond een verzamelaar van alles op het gebied van Hollandse Jenever die een gedeelte van zijn verzameling

exposeerde. In de aangrenzende hal staat al jaren Kiek de Jong samen met haar man. Zoals bekend verzamelt Kiek siertegels met Jugendstil motieven en de dubbele exemplaren uit haar collectie biedt zij op de beurs aan andere verzamelaars aan.

De algemene indruk was dat het bezoekersaantal dit keer hoger was dan de beurs van april en van die van vorig jaar: een positieve ontwikkeling.

De opbouw en bemanning van onze stand bestond uit Arie Vijfinkel, John Poot, Henk Pluim, Jean Jetzer en Klaas Prins die we hierbij van harte danken voor hun inzet.

In memoriam

Peter van der Meijden.

Onlangs is van ons heen gegaan Peter van der Meijden te weten 11 September 2015.

Peter was nog niet zolang lid maar hij deed overkomen of hij al 40jaar lid was van de Oude Flesch.

Glas had op een of andere manier zij Passie. Wat hem zo raakte was de schoonheid de zuiverheid, de vormgeving en de kleur en helderheid van glas. Hij kon werkelijk genieten van de creativiteit, die de kunstenaar in het glasobject had gelegd.

We gingen samen veel naar tentoonstellingen, musea, Leerdamom kennis op te doen.

Door dit grote verlies zijn we een bevlogen lid kwijt. Hij was een zeer sociaal mens die zeer geïnteresseerd was in de mens. Dat kwam waarschijnlijk voort uit het feit dat hij meer dan 40 jaar docent is geweest.

Jammer dat hij niet langer heeft kunnen genieten van zijn pensioen.

Maar de glaskunst heeft hem in hogere sferen gebracht en daar genoot hij van.

We zullen hem herdenken in alle eerbied.

Piet Biesmeijer

DR. FISCHER
FINE ART AUCTIONS

European Glass & Studio Glass

Sale 246: 12 March 2016

Viewing: 7 - 11 March 2016

Selected Glass. 17th / 18th century

Trappenseeschlösschen, 74074 Heilbronn, Tel. ++49 71 31-155570
info@auctions-fischer.de, www.auctions-fischer.de

EINDELOOS IN FLESSEN EN POTTEN

0031 356949324 | www.vinkova.com

Catalonië
GLASVERPAKKINGEN
www.catalonieglass.nl

Stedekestraat 48 NL-5041 DN Tilburg
Tel: + Fax: +0031 (0)13-53546

The essence is
in the distillate

DE KUYPER
ANNO 1695

Home is where the heart is. And our home is the distillery.
Here we liquify all that comes our way. Like the best ingredients. Which provide
the essence you need to excel in your bar, club or at home.

geen 18, geen alcohol • geniet, maar drink met mate

**HET VERHAAL VAN
PASSIE
EN VUUR**

Oude kranten. Hout. Kolen. Daarmee begint het verhaal van de stoker en zijn vuur. Eerst smeert hij de naden van de ketel dicht met graanbestag. Dan gaat de vlam eronder. Behoudzaam laat hij de kolen gloeien. Op zoek naar de volmaakte temperatuur. Het vuur brandt. Niet alleen onder de ketel, ook in het hart van de stoker. Dat proef je terug in de zachte zuivere graanjenever die zich Ketel 1 mag noemen.

KETEL 1. EEN VERHAAL APART

Geniet, maar drink met mate

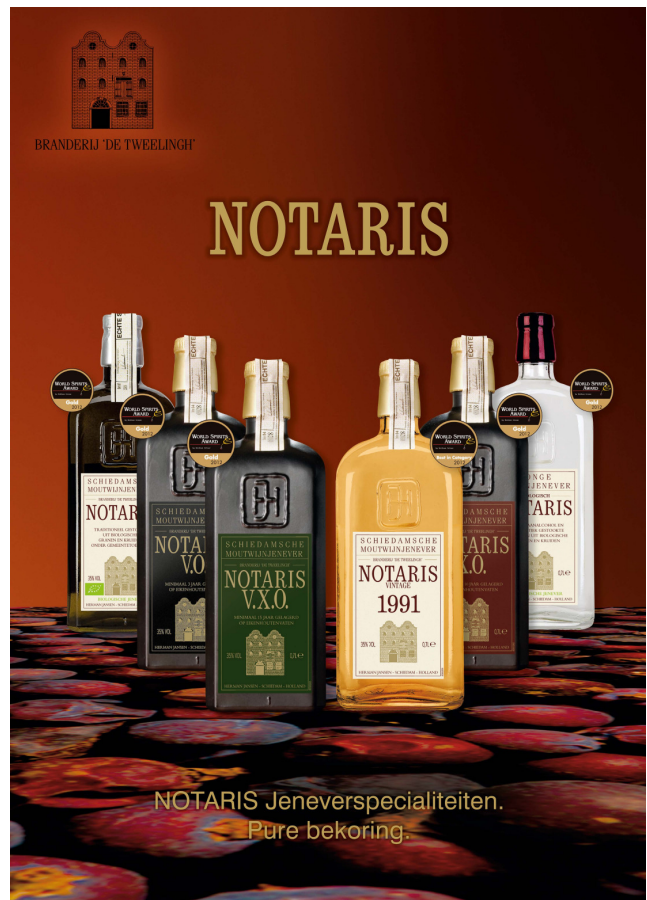
**Nat.glas
museum
Leerdam**

nationaalglasmuseum.nl
+31 (0) 345 614 960

A Glassy Christmas!
t/m 31 januari 2016

De la Torre Brothers
Richard Meitner
Petr Stanický
Brad Copping
t/m 6 maart 2016

Afbeelding: werk Richard Meitner.

BRANDERIJ 'DE TWEELINGH'

NOTARIS

NOTARIS Jenever
NOTARIS V.V.O.
NOTARIS 1991
NOTARIS J.O.
NOTARIS J.E.N.E.V.E.R.

NOTARIS Jeneverspecialiteiten.
Pure bekoring.